

T.C.
İNÖNÜ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

SİNAN ÇELİK'İN HAYATI VE DİLSİZ KAVAL
ÇALGISINA KATKILARI

DANIŞMAN
Prof. Dr. Ünal İMİK

HAZIRLAYAN
Yasin TÜRK

MALATYA- 2021

T.C.
İNÖNÜ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

SİNAN ÇELİK'İN HAYATI VE DİLSİZ KAVAL ÇALGISINA
KATKILARI

HAZIRLAYAN

Yasin TÜRK

DANIŞMAN

Prof. Dr. Ünal İMİK

MALATYA 2021

ÖNSÖZ

Çalışma sürecim ve lisans üstü eğitimim boyunca desteklerini benden esirgemeyen, bilgi ve birikimlerini benimle paylaşıp yol gösteren kıymetli hocalarım Prof. Dr. Ünal İMİK ile Vedat DAMAR' a teşekkürlerimi sunarım.

ÖZET

Kültürel dokunun en önemli yapı taşlarından biri olan geleneksel müzikler, aynı zamanda toplumsal yaşantımızın da bir yansıması olarak kabul edilebilir. Her ne kadar insan sesi bu manada vazgeçilmez bir unsur olsa da halk çalgılarımızın da geleneksel müziklerimizin oluşumu ve gelişiminde oldukça önemli bir yeri vardır. Dilsiz kaval çalgısı, birçok özelliği ile halk müziğimizin en nadide ve önemli çalgılarının başında gelmektedir. Dilsiz kaval çalgısının organolojik, icrasal ve tanıtımı noktasında çok kıymetli katkıları olan Sinan Çelik'in yaşamı ve halk müziğimize katkılarının da bu anlamda incelenmesi oldukça elzem bir durum haline gelmiştir. Sinan Çelik, adeta ilkel denilebilecek bir konumda bulunan dilsiz kaval çalgısına hayat verecek dokunuşlar yaparak, çalgının günümüz popüler çalgı topluluklarının vazgeçilmez bir çalgısı haline gelmesine önemli katkılar sağlamıştır.

Araştırma betimsel bir nitelikte olup, durum tespiti yapmaya yöneliktir. Araştırma Sinan Çelik'in yaşamı ve dilsiz kaval çalgısına katkılarının tespiti ile sınırlı tutulmuştur. Araştırma sürecinde konuya yönelik literatür taraması yapılmış, konu alanındaki uzmanlar ile kişisel görüşmeler gerçekleştirilmiş ve elde edilen bulgular ışığında çeşitli yorumlar yapılarak sonuçlara ulaşılmaya çalışılmıştır. Daha sonra ise, bu sonuçlardan yola çıkarak çeşitli çözüm önerileri sunulmuştur.

Araştırma sonuçlarından bazıları sıralanacak olursa, Sinan Çelik'in dilsiz kaval çalgısının organolojik gelişimine önemli katkılar sağladığı, dilsiz kaval çalgısının yurt içi ve yurt dışında tanıtımına öncülük ettiği, çalgının icra tekniklerine ve pedagojik yönüne önemli eklemeler ve katkılar yaptığı, çalgının imalatında önemli bir ustalık seviyesine ulaştığı, aynı zamanda çok kıymetli bir virtüöz olarak bu çalgıyı icra ettiği ilk aklımıza gelenlerden bazıları olacaktır.

Anahtar Kelimeler: Sinan Çelik, Dilsiz Kaval, Halk Çalgıları.

ABSTRACT

Traditional music, one of the most important element of culture texture, also can be accepted as a reflection of our social life. Although, human voice is an indispensable element in this sense, it has a quite place in folk instruments, constitution of our traditional music and development. Kaval in this sense is the most important instrument which is rare in our traditional music. The life of Sinan Çelik, who makes invaluable contributions to the organological performance and at the point of introduction of the kaval, and its contributions to our folk music, has also become very essential. Sinan Çelik almost made the touches to give life to the kaval instrument, which is in a position that can be called primitive, and made a contribution to the instrument an indispensable instrument of today's popular instrument groups.

The study has a depictive nature, it is also intended to determine the situation. This Study is limited with the life of Sinan Çetin and the evidence of his contribution into work on instrument, kaval. During the study phase, there has been a literature scan aimed at this subject, one meeting with the consultant into the field and in the light of findings. There has been some comments trying to reach at a conclusions. Afterwards, the results which based on obtained various solution offers has been presented.

If Some of the study conclusions are to be listed, Sinan Çelik's important contributions to the organological development of the instrument- kaval, leading the publicity of the instrument both domestically and globally, important add-ones and contributions on instrument's performing techniques and its pedagogic extent, reaching a mastery level at instrument's manufacturing, also playing of the instrument as a precious virtuoso are some of the first things that come to our mind.

Key Words: Sinan Çelik, Dilsiz Kaval, Folk Instruments.

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	iii
ÖZET	iv
ABSTRACT.....	v
İÇİNDEKİLER.....	vi
RESİMLER LİSTESİ	ix
KISALTMALAR	xi

BÖLÜM I

1. GİRİŞ

1.1. Problem Durumu.....	1
1.2. Problem Cümlesi	2
1.3. Alt Problemler	2
1.4. Araştırmanın Amacı.....	2
1.5. Araştırmanın Önemi	2

BÖLÜM II

2. KAVRAMSAL ÇERÇEVE VE ALANA ÖZGÜ BİLGİLER

2.1. Türk Halk Müziği ve Çalgıları.....	4
2.2. Kaval Sazının Tür ve Çeşitleri	6
2.3. Dilsiz Kaval Sazı ve Tarihi Genel Özellikleri.....	7
2.3.1. Dilsiz Kaval Sazının Yapısal (Organolojik) Özellikleri.....	11
2.3.2. Dilsiz Kavalın İcra Teknikleri.....	16
2.3.3. Dilsiz Kaval Sazının Popüler Özelliği ve İcra Edildiği Coğrafi Bölgeler..	19
2.3.4. Dilsiz Kaval Sazının Gelişimi ve İcrasına Katkı Sağlayanlar	20
2.4. Yaşamı ve Sanatçı Kişiliği İle Sinan Çelik	28
2.4.1. Çocukluk Yılları.....	28
2.4.2. Gençlik Yılları ve Müzik Sanatı ile Tanışması.....	29

2.4.3.	Olgunluk Yılları ve Kaval Sazı ile Tanışması.....	29
2.4.4.	Sinan Çelik'in Sanatçı Kişiliği	30
2.4.5.	Sinan Çelik ve Müzik Sanatına Bakış Felsefesi.....	31

BÖLÜM III

3. YÖNTEM

3.1.	Araştırmanın Modeli.....	32
3.2.	Evren ve Örneklem.....	32
3.3.	Sınırlılıklar	32
3.4.	Sayıtlılar	32
3.5.	Verilerin Toplanması	33
3.6.	Verilerin Analizi	33

BÖLÜM IV

4. BULGULAR VE YORUM

4.1.	Birinci alt probleme yönelik bulgu ve yorumlar	34
4.2.	İkinci alt probleme yönelik bulgu ve yorumlar	37
4.3.	Üçüncü alt probleme yönelik bulgu ve yorumlar	45
4.4.	Dördüncü alt probleme yönelik bulgu ve yorumlar	47
4.5.	Beşinci alt probleme yönelik bulgu ve yorumlar	49
4.6.	Altıncı alt probleme yönelik bulgu ve yorumlar.....	49
4.7.	Yedinci alt probleme yönelik bulgu ve yorumlar	51

BÖLÜM V

5. SONUÇ VE ÖNERİLER

5.1.	Sonuçlar.....	52
5.1.1.	Birinci alt probleme yönelik sonuçlar	52
5.1.2.	İkinci alt probleme yönelik sonuçlar	52
5.1.3.	Üçüncü alt probleme yönelik sonuçlar.....	52

5.1.4.	Dördüncü alt probleme yönelik sonuçlar.....	53
5.1.5.	Beşinci alt probleme yönelik sonuçlar.....	53
5.1.6.	Altıncı alt probleme yönelik sonuçlar.	53
5.1.7.	Yedinci alt probleme yönelik sonuçlar.....	54
5.2.	Öneriler	54
KAYNAKLAR		56

RESİMLER LİSTESİ

Resim 1: Mağara Ayısının Femur Kemiğinden Yapılmış Flüt.....	11
Resim 2: Dilsiz Kaval.....	14
Resim 3: Metal Kaval.....	15
Resim 4: Plastik Kaval.....	15
Resim 5: Kamış(Kargı) Kaval.....	16
Resim 6: Ayakta Tutuş.....	17
Resim 7: Oturarak Tutuş.....	18
Resim 8: Üfleme Pozisyonu.....	19
Resim 9: Sinan Çelik – Yasin Türk 19/04/2016 Gaziantep Üniversitesi Konseri.....	20
Resim 10: Osman Aktaş / TRT Müzik “Usta İzler” programı.....	21
Resim 11: Cihan Yurtçu.....	22
Resim 12: Fedai Tekşahin.....	24
Resim 13: Mahmut Karagenç.....	26
Resim 14: Mustafa Eke.....	27
Resim 15: Başparesiz/Başpareli Kaval.....	35
Resim 16: Boğumlu/Boğumsuz Kaval.....	35
Resim 17: Sinan Çelik-Muharrem Gül.....	36
Resim 18: Kavala/Anadolu’dan Ezgiler.....	46
Resim 19: Kaval/Açışlar/Doğaçlamalar.....	46
Resim 20: Mozaik 2.....	46
Resim 21: Geleneksel Enstrüman Usta Yapım Fuarı (Fransa).....	48
Resim 22: Titi Robin Yurt Dışı Konserlerinden.....	48
Resim 23: Geleneksel Enstrüman Usta Yapım Fuarı (Fransa).....	49
Resim 24: Sinan Çelik.....	50

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1: Kaval Çalgısına Ait Ölçü Tablosu.....	13
--	----

KISALTMALAR

İTÜ	:İstanbul Teknik Üniversitesi
GTHM	:Geleneksel Türk Halk Müziği
THM	:Türk Hal Müziği
TMDK	:Türk Musikisi Devlet Konservatuarı
TRT	:Türkiye Radyo Televizyon

BÖLÜM I

1. GİRİŞ

1.1.Problem Durumu

Türk milletinin doğumdan-ölüme kadar başından geçen her türlü toplumsal olayı kendine konu olarak seçen Türk halk müziği (THM), geçmişten-günümüze ait olduğu coğrafyadaki kültürel olgular paralelinde dinamik bir şekilde evrenini sürekli genişletmektedir. THM’de söz unsuru çok önemli bir yere sahip olmakta ve özellikle âşıklar/ozanlar tarafından topluma aktarılmak istenen mesajlarda söz unsuru çalgı unsurunu her daim ikinci plana atmaktadır. Daha açık bir ifadeyle; THM’nin beslendiği en önemli kaynak olan âşıklık geleneğinde, çalgı (müziksel öğeler) unsurunun -özellikle geçmiş dönemlerde- söz unsurunu tamamlayıcı bir yan öğe olarak kullanıldığı bilinmektedir. Ancak gelişen teknolojik olanaklar ve yanı sıra THM’nin müzik eğitimi verilen kurumlarda icrası, eğitimi/öğretiminin sistematik bir şekilde ele alınma serüveninden sonra, bu müzik türüne ait olan müziksel unsurlar ve dolayısıyla çalgılardaki alt dinamiklerin tespiti/tasnifi ve geliştirilmesinin her geçen gün daha da önem kazandığını söylemek mümkündür.

Günümüzde Türk halk çalgılarının, THM’nin en önemli unsurlarının başında geldiği yadsınamaz bir gerçek olarak belleklere yerleşmiştir. Yöreden-yöreye çeşitli organolojik ve icra (tarz/tavır/üslup) özellikleri geliştirmiş olmaları göz önünde bulundurulduğunda, Türk halk çalgılarının ne denli zengin bir altyapıya sahip oldukları kolayca anlaşılabacaktır. Bu doğrultuda geçmişten-günümüze THM’nin en önemli çalgılarından biri olan Dilsiz Kaval kendine özgü karakteristikleri ve otantik dokusuyla öne çıkmaktadır. Dilsiz kaval, THM’de kullanılan geleneksel nefesli çalgıların en zengin icra dinamiklerine sahip çalgılarının başında gelmektedir. Dilsiz kaval çalgısının geçmişten günümüze gelişimine katkı sağlayan birçok yapımcı ve icracı olmakla birlikte, bu icracı ve çalgı yapımcıları arasında Sinan Çelik öne çıkmaktadır.

Bu araştırmada, Dilsiz kaval çalgısının organolojik ve icra özelliklerinin gelişimine/tanıtımına ulusal ve evrensel ölçekte önemli katkılar sağlamış olan Sinan Çelik’in hayatı ve Dilsiz kaval çalgısına yapmış olduğu katkılar çeşitli açılardan

incelenmiştir. Dilsiz kaval çalgısının yaşayan en önemli temsilcilerinden biri olan Sinan Çelik ile ilgili yeterince bilimsel çalışma olmaması bakımından araştırmanın özgün bir nitelikte olduğunu söylemek mümkündür.

1.2.Problem Cümlesi

Bu araştırmanın problem cümlesi “Sinan Çelik kimdir ve dilsiz kavalın gelişimine katkıları nelerdir?” şeklinde belirlenmiştir.

1.3.Alt Problemler

Araştırmaya yönelik alt problemler aşağıda maddeler halinde sıralanmaktadır.

Sinan Çelik’in:

1. Dilsiz kavalın gelişimine organolojik (üretim ve çalgı yapım) yönleri ile katkıları nelerdir?
2. Dilsiz kavalın gelişimine bestecilik yönü ile katkıları nelerdir?
3. Dilsiz kavalın gelişimine icracılık (performans teknikleri) yönü ile katkıları nelerdir?
4. Dilsiz kavalın tanıtımına yönelik (yurt içi ve dışı) katkıları nelerdir?
5. Dilsiz kavalın TRT çalgı topluluklarına aktif biçimde katılımına katkıları nelerdir?
6. Dilsiz kavalın eğitim süreçlerine (pedagojik) katkıları nelerdir?
7. Dilsiz kavalın popüler albümlerde kullanımına ve yönelik katkıları nelerdir?

1.4.Araştırmanın Amacı

Araştırmada, Sinan Çelik’in hayatı ve dilsiz kaval sazının gelişimine katkılarının neler olduğunun tespit edilmesi ve kayıt altına alınması amaçlanmıştır.

Araştırmanın alt amaçları ise; Sinan Çelik’in dilsiz kavalın organolojisine, icracılık yönüne, tanıtımına, çalgı topluluklarında kullanımına, popüler icra mecralarında ve albüm kayıtlarında kullanımına katkılarının belirlenmesidir.

1.5.Araştırmanın Önemi

Araştırmanın, Sinan Çelik’in hayatı ve dilsiz kaval sazının gelişimine katkılarının neler olduğunu incelemesi bakımından önem taşıdığı düşünülmektedir.

Araştırmanın ayrıca, konuya yönelik gelecek akademik çalışmalara ışık tutabilecek veriler içermesi bakımından da oldukça önemli olduğu düşünülmektedir.

BÖLÜM II

2. KAVRAMSAL ÇERÇEVE VE ALANA ÖZGÜ BİLGİLER

Araştırmanın bu bölümünde Sinan Çelik'in hayatı ve dilsiz kaval çalgısına özgü kavramsal bilgilere yer verilmektedir.

2.1. Türk Halk Müziği ve Çalgıları

Halk Müziği, farklı coğrafyalarda çeşitli duygu ve tınlara sahip insan topluluklarının hiçbir kaygı gözetilmeksizin gerek yaşayış biçimini gerekse kültürel tarihini anlatan sözlü ya da sözsüz eserlerdir. İmîk ve Haşhaş'a göre, "müziği toplumdan ayrı düşünmek olanaksızdır. Yaşayan her toplum yaşayış farklılıklarını geçmiş nesillerden gelecek nesillere aktarmaya devam etmektedir. Bu nedenle kültür olgusu, bir toplumu diğer toplumlardan ayıran önemli yapı taşlarından biri olarak karşımıza çıkmaktadır" (İmîk ve Haşhaş, 2016: 29). Bu manada THM'nin, en önemli kültür aktarım araçlarının başında geldiğini söylemek mümkündür.

Yener'e göre; Türk halk müziği, toplumun ortak duygu ve düşüncelerini yalın, samimi, coşkulu ve içli ezgilerle anlatan köklü bir müzik sanatıdır. (Yener, 2006, 30).

Halkın yaşantılarını ve düşüncelerini ortak bir dille anlatan sanat ürünlerini içine alan edebi ürün olan Türk halk müziğini Arseven şu şekilde ifade etmiştir: "Bir sanat endişesi olmadan, halkın duygu ve düşüncelerini, sevinç ve acılarını, yiğitlik, göç, sevgi, sıla, özlemi ve daha güncel yaşamın toplumsal olaylarını sade fakat içten gelen ezgilerle anlatabilen ve halkın ortak yaratma gücünün ürünü olan müzik" halk müziğidir (Arseven, 1972:38)."

Haşhaş'ın yaklaşımı ile bakılacak olursa Türk halk müziği, yöreden-yöreyle hatta kişiden-kışıye bile farklılıklar göstermekte olup, en önemli özellikleri olan usul, ağız, şive, kullanılan çalgılar ve ezgilerdeki çeşitli müzikal unsurlar başta olmak üzere ele alınmalıdır (Haşhaş, 2020:10). Bu manada halk çalgılarımız, belirtildiği üzere müzik kültüründe önemli bir yer tutmaktadır.

İmîk ve Haşhaş'a göre, THM'nin oluşum aşamasında olduğu gibi icra/aktarım aşamasında da duygulanımlar oldukça öne çıkmakta ve herhangi bir eserin icrasında

birçok kişisel farklılıklar gözlemlenebilmektedir. Aynı paralelde, THM icrasında kullanılan çalgılarda bu yönde şekillenmekte ve hem organolojik hem de kullanılan icra yöntemleri açısından zengin bir çeşitlilik süregelmektedir (İmİK ve Haşhaş, 2016:94). Geleneksel halk çalgılarımız da birçok özellikleri ile bu çeşitliğe oldukça büyük bir katkı sağlamaktadır.

Türk halk çalgıları gerek bireysel performansta gerekse çalgı topluluklarında ve orkestralarda büyük önem teşkil etmektedir. Bu çalgılara göz atacak olursak:

Türk Halk Müziğinde kullanılmakta olan çalgılar genel olarak üç ana başlık altında değerlendirilmektedir;

- I. Telli Çalgılar
- II. Nefesli Çalgılar
- III. Ritm Çalgılar

Bu çalgıları da kendi içlerinde şu şekilde sınıflandırmak mümkündür;

I Telli Çalgılar:

- Tezeneli-Mızraplı Çalgılar
- Tahta Kapaklı (Bağlama Ailesi, Karademiz Kemençesi,)
- Deri Kapaklı (Tar, Kabak Kemane)
- Yaylı Çalgılar

II Nefesli (Üflemeli) Çalgılar:

- Direkt Üflemeli :Dilli (Kaval, Çifte, Çimon)
- Kamışlı: (Zurna, Mey, Sipsi, Çığırma, Çifte Kaval)
- Hava Depolu (Tulum)

III Ritm Çalgılar:

- Bagetli (Davul, Debildek, Koz)
- Bagetsiz (Def, Darbuka, Koltuk Davulu)
- Tahta Çarpmalı (Kaşık, Çalpara)
- Metal Çarpmalı (Zil, Zilli Maşa) (Emnalar, 1998: 55-56).

2.2.Kaval Sazının Tür ve Çeşitleri

Asırlar boyu çoban kavalı olarak bilinen dilsiz kaval, üzerinde yapılan değişikliklerle beraber aktif olarak kullanılan en ilkel enstrümanlardan biridir. Kaval çalgısı, Türk halk müziği kültüründe önemli bir yere sahiptir. Kaval çalgısı, çeşitleri bakımından iki ana başlık altında incelenebilir.

Dilli Kaval

Doğu ve güneydoğu illerinin çoğunda sıkça rastlanılıp icra edilen dilli kaval, birkaç farklı isimle bilinmektedir. Genel adı Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde "fîq ya da pîk" olarak bilinir. Dilli kaval çalgısı, çeşitli yörelerimizde yaygın olarak kullanılmaktadır. Başlangıç seviyesindeki ses çıkarma durumu dilsiz kavalı göre daha kolaydır.

Cihan Yurtçu, dilli kaval hakkındaki görüşlerini şu şekilde belirtmiştir;

"Kaval ailesi çalgıları yapı itibarı ile aslında genellikle birbirine çok yakındır. Bu açıdan kaval ailesinin geçmişinden bahsederken isimlerindeki farklılıklarından dolayı şimdilik herhangi bir ayırım yapamayacağız. Bu nedenle bu çalışmadaki genel tanımlamalar içerisinde, "kaval" kelimesin terminolojik olarak "kaval ailesi"ni ifade ettiğini aksi belirtilmedikçe, sadece tek bir çalgıyı temsil etmediğini burada belirtmekte fayda görüyoruz. "dil" Kelimesi ise kaval ailesi içerisinde bir ayraç olarak kullanılır. Dilli kaval, dilsiz kaval gibi... Dolayısıyla, bu kelimenin kaval kelimesiyle ilişkisini tanımlamak amacıyla, buradaki anlamını ve kapsamını açıklamak gereklidir (Yurtçu, 2006: 8-9).

Dilsiz Kaval

Dilsiz kaval, geleneksel nefesli çalgılarımızın en önde gelen ve en çok tercih edilen temsilcilerinden biridir. Dilli kaval ile en temel farkı bu çalgının adeta düz bir boru misali ve dilsiz olmasıdır. Dilsiz kaval ülkemizin hemen her yöresinde kullanılmakta ve her yörenin kendine has icra tekniği ile seslendirilmektedir. Özellikle 1980'li yıllardan itibaren sadece geleneksel bir çalgı olmakla kalmayıp popüler müzik icralarında da tercih edilmeye başlamıştır. Konuya yönelik yapılan akademik araştırmalar oldukça yetersiz olmakla birlikte bazı kaynaklardan elde edilen dilsiz kaval tanımlamalarını şöyle sıralayabiliriz:

Yurtçu'ya göre "Dilsiz kaval, damaksız kaval gibi isimlerle de anılır. Adında da anlaşıldığı gibi doğrudan ses çıkarmaya yarayan herhangi bir üfleme düzeneğine yani "dil"e sahip olmayan, temel olarak silindir biçimindeki gövdesinin ağız kısmı açık bırakılmış olan kavallardır. Yani dilsiz kavallar, içi boş ve genellikle düz ve silindirik bir iç yüzeye sahip olan, yalın borulardan yapılan kavallardır. Boruların iç çapları ortalama 15mm.dir. İç çapın daha geniş veya dar olması, genellikle kavalın uzunluğuyla orantılıdır. Boy uzadıkça iç çap da 18 mm'ye kadar genişleyebilir. Yapımı için genellikle erik, kayısı gibi ağaçlar tercih edilse de, yapıldığı yöreye göre armut, şimşir, nadiren çam gibi ağaçlar da kullanılır. Dış yüzeyleri yapımında kullanılan maddeye göre el veya elektrikli tornada yapılan halka biçiminde kabartma veya oymalarla süslenebilir. Bazen dış yüzeye bakır tellerle hem süsleme, hem de darbelerden koruma amaçlı bilezikler, bazen de alt ve üst uçlara, manda boynuzundan üretilen, yine süsleme ve koruma amaçlı parçalar takılabilir. Bazen metalden veya ney gibi su kamışından yapıldığına da rastlanmıştır. Boyları genel olarak (diatonik perdelilerden kromatik perdelilere) 28-90 cm arasında olduğunu belirtmektedir. (Yurtçu, 2006:43).

Konuya yönelik bir diğer tespit ise çalgının özellikle yaygın kullanımına vurgu yapılmakta ve Anadolu'nun hemen her yöresinde kullanılmakta olduğu özellikle ifade edilmektedir. Konuya yönelik tespitlerde bulunan Karakoç'a göre: dilsiz kaval çalgısı özellikle geleneksel Türk halk müziğimizde oldukça yaygın bir yere sahiptir birçok yörenin kültürel yapısı incelenecek olursa dilsiz kaval çalgısı ve varyantlarına ait müzikolojik bulgulara erişilecektir (Karakoç, 2019:10).

Dilsiz kaval özellikle son yıllarda sadece bir halk çalgısı olmaktan çıkarak ülkemizdeki tüm müzik türlerinde kullanılan popüler bir nefesli/üfleli sazlardan biri haline gelmiştir. 1980'li yıllarda başlayan pop müzik akımı ile beraber bir geleneksel halk çalgısı olmanın yanı sıra popüler bir çalgı haline dönüşmüştür.

2.3. Dilsiz Kaval Sazı ve Tarihi Genel Özellikleri

Öncelikle kaval sazımızın kelime karşılığına bakmak yerinde olacaktır konuya yönelik Gazimihal şu tespitlerde bulunmaktadır: "Kaval kelimesin, Türkçe içi delik ve boş şey anlamına gelen "kav" kelimesinden geldiği sanılmaktadır" (Gazimihal, 1975:39- akt: Yurtçu, 2006: 7).

Kaşgarlı Mahmut'un eseri Divan-ü Lügat-i Türk'te de bu kelimeye aynı şekliyle rastlanır. Kaval kelimesi, Anadolu Türkçesinde çoban düdük ya da kavallarının tamamını kapsadığı gibi, müzik ile ilgili kavramlar dışında herhangi bir boru veya içi oyuk kamış benzeri cisimler için de kullanılır. Ayrıca, tek oyuklu, içi boş silindirik nesneleri de ifade eder. 'Kavlamak', 'kavlak', 'korlik', 'kovuk', 'kavak', 'kovuk', 'kabuk', 'çakmak kavı' gibi kelimelerin hepsinin aynı kökten geldiği söylemek mümkündür (Picken,1975: 382-383 akt: Yurçu, 2006 :7).

Yunan halkı tarafından kaval adı yerine "aulos" kelimesi kullanılmıştır. (Demirsipahi, 1975:195 akt: Yurtçu, 2006 :). Modern Yunancadaki 'ghâval' ve 'câvali' de kavaladan türemiştir. Diğer yandan bu görüşün tam zıttı olarak (Gazimihal'e karşı atıfta bulunarak), kavalın "Yunanca 'lahana, pırasa vs. sapı' anlamına gelen havlos veya avlos (...) kelimelerinden türemesi daha yüksek bir ihtimaldir." iddiasında bulunan kaynaklar da mevcuttur (Öztürk, 2005 akt : Yurtçu, 2006:7) Fakat azınlıkta da olsa, bu gibi farklı görüşlerle birlikte bu konudaki tüm görüşlerin dilbilimciler tarafından daha sağlıklı araştırılması ve tartışılması ortaya çıkmaktadır (Yurtçu,2006:7). Sadece ülkemizde değil bölgemizdeki komşu ülkelerde de yaygın kullanılan nefesli sazların başında gelmesi nedeniyle sazın icra edildiği her bir coğrafyada farklı isimler ile adlandırılması son derece doğaldır.

Kaval sazının farklı coğrafyalarda farklı tavır ve duygularla icra edildiği gibi farklı isimlerle anıldığı da tespit edilmiştir. Türkiye'nin Güneydoğu ve Doğu Anadolu bölgesinde 'billûr' adıyla anılmaktadır. Kaval İran coğrafyasında ise 'şimşal' diye adlandırılmaktadır (Kişisel görüşme, Türk:27.12.2020)

Dilsiz kaval Emnalar'a göre; İnsanoğlunun üflemeli ilk çalgılarından. Çeşitli kaynaklarda "ağız sazları" arasında anılan çalgı, Orta Asya Türk uygarlıklarından bilinir. Ülkemizde yüzyıllardır, "çoban sazı" ya da "düdük" olarak tanınan kaval, Büyük Göç'le yayıldığı toplumlarda ise, farklı ad ve biçimlerde çalına gelmiştir. Kaval, içi boş şey anlamına gelen, "kav" dan türemiştir. Çalgıya yüzyıllar önce yakıştırılan bu ad, genelde tüm nefeslilere (yapısal biçimine) özgü ortak bir kavramı içerir. Kaval sözcüğü, Orta Asya Balasagun Türk kültüründe de kullanılmıştır. Ancak değişikliğin daha çok dil ve lehçelerden kaynaklandığı da bir gerçektir. Örneğin: Kırım lehçesinde "kheval" (çoban düdüğü), Çağatay lehçesinde, "khaval" (mağara, in ya da büyük çuval),

Azerilere “kabak-kaval” (büyük tev), Arapçada ise, “geveze” (konuşkan kişi) karşılığındadır (Emnalar, 1998: 82).

Kaval sazı yurdumuzda da oldukça yaygın kullanılmakta olup halk arasında daha çok çobanların çalgısı olarak bilinmektedir. Özellikle açık alanlarda bulunan ve sürülerini otlatan çobanların çeşitli içi boş ya da boşaltılmış ağaç dallarından kendilerine kaval yapabilme imkânlarının olması nedeni ile tercih ettiklerini düşünebileceğimiz bu saz, yüksek volümü itibarı ile de açık alanda kullanıma uygun bulunmuştur.

Kaval çalgısını diğer birçok çalgıdan ayıran en önemli özelliklerden biri de doğal ortamda ilkel örneklerinin kolaylıkla elde edilebilir olmasıdır. Bu sazlarda günümüzde kullanılan hassas ölçüm tekniklerine göre olmasa da geleneksel ve alışlagelmiş yöntemler ile hava delikleri açılmakta ve bu sayede çalgı kolaylıkla kullanılabilir.

Emnalar’a göre; sazı ilk olarak bulan veya çalanlarla ilgili birçok fikir ileri sürülür ise de araştırmacılar kavalın çıkış yerinin Hazar Deniz’i ötesi Ural-Altay dağları arasındaki bölge, olabileceği konusunda birleşmektedir. Nitekim Alman, “Curts Sachs” kavalın Türkçe asıllı olduğunu belirtmiştir. Konuyla ilgili ayrıca Macaristan’ın Zulanak ili Jonos hit yöresinde 1933 yıllarında arkeolojik kazılar ile ortaya çıkartılan bir “kurgan” (mezar)da Avar Türk çobanına ait “ötkeçin”e (kemikten yapılmış çifte kaval) rastlanmıştır. Kavim göçü çağından kalma bu nefesli sazı birçok tipleri arasında inceleyen Macar Denes Van Bartha bu tür örneklerin yayılma merkezinin Ural ile Altay arasından Ön Türklere ait en eski uygarlık ürünü olduğunu ayrıca doğrulamıştır. İnsanoğlu, rüzgârın içi boş kamışlardan çıkardığı seslerden esinlenerek kavaldan ilk müzik seslerini çıkarmış, seslerinde elde edilmesi için kamış üzerine 3-5 delik açılmıştır. Asya müziğinin sistemi olan Pentatonik sistemdeki beşli sesler elde edildikten sonra da delik sayısı sekize kadar artırılmıştır. Önceleri kamıştan yapılan kavallar zamanla hayvanların boynuz ve kemiklerinden yapılmaya başlanmıştır. İlk dönemlerde kartal ve turna gibi kuşların kanat kemiğinden yapılıp çalınlarına ÖTKEÇİ-NE adı verilmiş, bundan tek kemikten yapılanlarına ise bu gün ÇİĞİRTMA adı verilmektedir (Emnalar, 1998:82-83).

Kaval özellikle Anadolu coğrafyasında vazgeçilmez kadim çalgılardan biri olagelmıştır. Yapımının yanı sıra taşınmasının da kolay olması çalgıyı halk arasında daha çok tercih edilen bir çalgı konumuna getirmiştir. Özellikle Anadolu coğrafyasının hemen her yöresinde icra edilen bu çalgı belki de binlerce yıldır bu coğrafyanın ezgilerini keyifle dile getirmektedir.

Konuya yönelik tespitlerinde Emnalar da bu fikri desteklemekte ve şu ifadelere yer vermektedir; “Anadolu insanının üzerinde unutulmaz apayrı bir yeri olan kaval, yüzyıllar boyunca duygularını dile getirmesinde vazgeçilmez bir parçası olmuştur. Anadolu insanı için o kutsal bir alettir, yanık Anadolu havaları onun sayesinde apayrı bir hava taşır. Yurdumuzun her yerinde zevkle çalınıp dinlenen en hissi nefesli sazlarımızdandır. 30 ile 80 cm. arasında çok çeşitli boylarda olanları vardır. Yapımında, ardıç, gürgen, şimşir, meşe, ıhlamur gibi sert ağaçlar tercih edilir. En makbul olanı erik ağacından yapılanıdır. Ayrıca kamış ve pirinç gibi madeni alaşımlardan yapılanları da vardır” (Emnalar, 1998:82-83).

Karakoç’un kavalın tarihçesi hakkındaki görüşlerini şu şekilde aktarmıştır: İnsanoğlunun ilk üflemeli çalgılarından olan kavalın ne zaman ortaya çıktığı ilk kimin icat ettiği hakkında elimizde net bir kaynak yoktur. Bu konu hakkında müzik tarihe bilgi sağlayacak bilim dallarının başında arkeoloji gelir. Günümüze kadar yapılan kazı çalışmalarında kavalın tarihsel süreçte nasıl ve ne şekilde olduğuna dair geçmişe ışık tutacak bilgiler, yapılan kazılarda bulunan kavalların detaylı bir incelemesinin sonucunda ortaya çıkmaktadır. Kazı çalışmalarının sonucunda elde edilen bazı bilgiler şunlardır (Karakoç, 2019:42):

Arkeolog İvan Turk direktörlüğünde 1995’te Divje Babe adında bir Neandertal bölgesinde yapılan kazıda mağara ayısının femur kemiğinden yapılmış flüt keşfedilmiştir (Karakoç, 2019:42)

Resim 1: Mağara Ayısının Femur Kemiginden Yapılmış Flüt¹

2.3.1. Dilsiz Kaval Sazının Yapısal (Organolojik) Özellikleri

Tüm çalgıların gelişim süreçleri birbirinden farklı şekil ve boyutlardan geçerek gelişimini devam ettirmektedir. Bu yapısal gelişim literatürde organoloji kavramı olarak karşımıza çıkmaktadır. Ömer Polat organoloji hakkındaki görüşlerini şu şekilde aktarmıştır: Çalgıların türleri, tarihi, yapım biçimleri gibi konuları inceleyen bilim dalına Organoloji denir. Çalgı (müzik aleti) müzik yapmak için kullanılan aletlere verilen genel addır.²

Dilsiz kavalın organolojik tarihi serüveni oldukça kadim zamanlara dayanmaktadır. Çalgı genel yapısı itibarı ile ilk üflemeli çalgılardan biri olarak kabul görebilecek bir yapıdadır. Özellikle arkeolojik kazılardan elde edilen ilkel çalgı kalıntılarından bazıları incelenecek olursa, bunların nefesli ve kaval benzeri çalgılar olduğu görülecektir.

Ülkemizde usta yapımcıların olmayışı dilsiz kaval çalgısının organolojik gelişimini olumsuz yönde etkilemiştir. Karabıyık ülkemizdeki çalgıların organolojik gelişimini şu şekilde ifade etmiştir:

Türkiye’de organoloji alanında çalışmaların yetersizliği ve kısıtlı bilgi sunan birkaç koleksiyonun dışında çalgı müzelerinin olmayışı nedeniyle geçmişten günümüze

¹ <https://www.bestepebloggers.com/muzik-aletlerinin-gelisimi/>

² <https://www.muzikogretmenleriyiz.biz/organoloji-calgı-bilimi-nedir/>

Çalgıların değişimlerini ve gelişimlerini gözlemleyebilme imkânı bulunmamaktadır. Geçmişte yapılan çalgıların özellikleri hakkında Edvar kitaplarından, minyatürlerden ve gravürlerden bilgi sahibi olunabilmektedir. Söz konusu kaynaklarda, günümüzde kullanılmayan birçok çalgıya rastlanmaktadır. Bu algıları yapanlar ve yapım teknikleri hakkında yeterli bilgi günümüze kadar ulaşamamıştır. (Karabıyık, 2011: 11)

Konuya yönelik tespitlerde bulunan Tekşahin'e göre: Anadolu'da yüzyıllardır oban sazı olarak bilinen kaval yine bu topraklarda yetişen; armut, erik, ceviz, kızılıcık, şimşir gibi akla gelebilecek her ağaç türünden yapılmış bir çalgıdır. Dilli ve dilsiz kaval olmak üzere iki çeşidi vardır. Dilsiz kaval iki ucu açık silindir boru şeklindeyir. Günümüzde ağaç kavalların yanı sıra plastik, kamış ve metal (alüminyum, pirinç) kavallar da yapılmakta ve kullanılmaktadır. Kullanılan her farklı malzeme kendine has bir ses rengine (tınıya) sahiptir. Kavalın fleney yerine ağızlık denir. Günümüzde kavalların ağızlıkları derlin, abanoz, fiber, manda boynuzu gibi malzemelerden yapılmaktadır. Manda boynuzu fazlaca tercih edilmesine rağmen bu malzemenin bulunması ve yapımı oldukça zordur. Bu sebeple fiber (sert plastik) daha sık kullanılmaya başlanmıştır. Ağacın ağızlık kısmı çarpmalara karşı daha dayanıklı hale geldiği gibi bu parça 2-3 mm ykseltiyerek istendiğinde akort da pestleştirilebilmektedir (Tekşahin, 2011: 5).

Kaval algısı farklı ebatlarda yapılır ve yapılan farklı ebatlardaki her bir kavalın farklı ses tonlarında icra edilebilmesi bakımından ölçülendirme ihtiyacı hissedilmiştir. Bununla birlikte, çalgının farklı uzunluklarda üretilmesi ile problem lmş ve bu sayede kaval ailesi de oluşmuştur.

Konuya yönelik incelemelerde, dilsiz kaval algısında toplamda 8 perde bulunduğu görülmüştür (dem delikleri hariç). 8'nci sıradaki delikten sonra gelen hariç perde varsa, bunlar rezonans veya dem perdesi olarak adlandırılır. Bu perdeler halk arasında şeytan deliği ya da cin deliği olarak bilinir. Sol perdesi hariç arka perde 'mi' notası ölçüsünde açılırsa sol ile la sesler tam ses aralığı diğer tüm sesler kromatik diziden oluşmaktadır. Eğer arka perde 'fa' notası ise sol - la ile mi - fa tam ses geri kalan tüm sesler kromatik diziden oluşmaktadır (Tekşahin, 2011: 5).

KAVAL ÖLÇÜLERİ

SESLER	BOY	İÇ ÇAP	1. PERDE	2. PERDE	3. PERDE	4. PERDE	5. PERDE	6. PERDE	7. PERDE	8. PERDE	9. PERDE (SOL-AKORT DELİĞİ)	1. REZONANS DELİĞİ	2. REZONANS DELİĞİ
LA	83	1,8	40,7	47	50,6	54	57,7	61,25	64,85	68,55	81,1	-	-
Sl b	78,8	1,8	38,2	44,7	47,85	51,25	54,55	58	61,25	64,7	76,3	-	-
Sl	80	1,8	35,5	41,3	44,55	47,8	55,1	54,3	57,6	61	71,1	74	77
DO	77	1,7	33,5	38,6	41,6	47,8	48,1	51,15	54,35	57,55	66,8	70	73
DO#	73	1,7	31,3	35,8	38,85	41,9	44,85	48	51,15	54,1	62,3	65,5	68,5
RE	69	1,7	29,4	33,75	36,7	39,65	42,5	45,4	47,7	51,2	59,8	62,5	65
Ml b	67	1,6	27,7	31,7	34,3	37,1	39,7	44,4	45	46,6	54,9	59,4	62,4
Ml	63	1,6	26,2	29,2	31,9	34,4	37,1	39,8	42,2	44,8	57,7	55,5	58,5
FA	52,5	1,5	24,6	28,4	30,8	33,2	35,6	37,9	40,3	42,25	48,6	-	-
FA#	51,5	1,5	22,5	26	28,5	30,8	32,9	35,25	37,45	39,6	45,7	47,3	-
SOL	52	1,5	21,2	24,6	26,7	28,85	30,9	33,2	35,2	37,4	43,4	44,9	47
SOL#	41,5	1,5	20,5	23,5	25,45	27,4	29,35	31,25	33,25	35,15	41	44	-
LA	46,5	1,5	18,1	21,45	23,4	25,25	27,15	29,1	30,9	32,75	37,65	40,4	43

Tablo 1: Kaval Çalgısına Ait Ölçü Tablosu

³ Tablo Fedai Tekşahin'e ait dilsiz kaval metodundan alınmış olup, sonrasında çeşitli ilaveler yapılarak geliştirilmiştir.

Yapımında Kullanılan Malzemelere Göre Kaval Çeşitleri:

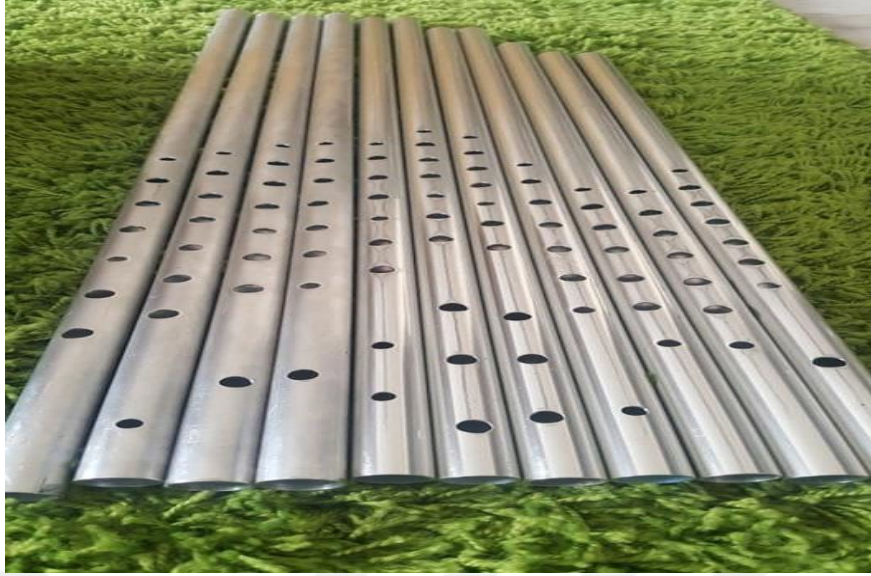
- **Ağaç Kavallar:** Dilsiz kaval yapımında en yaygın kullanılan türdür. Kullanım ve bakımı diğer malzemelere nazaran daha zordur. Hava koşullarından etkilenmesi (soğuk ve sıcak) ve bakımının zor olması (yağlanması, temizlenmesi) performansa yönelik icrayı olumsuz etkilemektedir. Ülkemizde hemen hemen her ağaçtan kaval yapılmaktadır. En çok tercih edileni ise kayısı ve erik ağacıdır.

Resim 2: Dilsiz Kaval⁴

- **Metal Kavallar:** Ton olarak ağaç kavallara en yakın malzemedir. Bu tür kavallar bakıma ihtiyaç duymaz. Tını ve sesin hacmi yeterli olmasına karşın soğuk havadan etkilenmesi ağaç kaval ile ortak bir problemdir. Pirinçten yapılanı da vardır.

⁴ <https://images.app.goo.gl/QcuadLAQ6UMieuCL6>

Resim 3: Metal Kaval⁵

- **Plastik Kavallar:** Bu tür kavallar herhangi bir bakıma ihtiyaç duymadığından kullanımı en kolay ve yaygın olan kavallardandır. Uzun ömürlü ve maliyetinin düşük olması daha fazla tercih edilip icra edilmesinde etkili bir sebep olmuştur. Ney sazında olduğu gibi boğum kısmının yapılması tiz seslere daha kolay bir şekilde ulaşılmasını sağlamıştır.

Resim 4: Plastik Kaval

- **Kamış (Kargı) Kavallar:** Diğer kavallara nazaran dayanıklı değildir. Yapısı gereği tiz sesler diğer kavallara göre daha rahat elde edilir. Kamış kavalların

⁵ Yasin Türk kişisel fotoğraf arşivi.

önyüzünde perdeleri açabilmek için kamışın 8 boğum olması zorunludur. Neyde ise bu 9 boğumdur. 8 boğumdan yapılanı akort ve ton olarak en sağlıklı olanıdır.

Resim 5: Kamış(Kargı) Kaval⁶

2.3.2. Dilsiz Kavalın İcra Teknikleri

Asırlar boyu çobanlar tarafından çalınan dilsiz kavalın zenginliği ve geniş bir oktav sahasına sahip olmasına rağmen orkestralar ve müzik topluluklarında yer almamıştır. 1980’li yıllardan bu yana Sinan ÇELİK’in başlattığı bu çalışma, geleneksel müziğimizin en zengin nefesli sazlarından biri olan dilsiz kaval’ın olması gereken mertebeye ulaşip gelişimi devam ettirmesinde önemli bir rol oynamıştır. Kaval çalgısında her coğrafyanın kendine has yorum ve icra teknikleri vardır. Bu farklı coğrafyalarda görülen icra teknikleri kaval sazını apayrı bir yere taşımaktadır.

➤ Kavalda Tutuşları Pozisyonları

İcra sırasında kullanılan kavalın boyu, tutuş pozisyonu ve oturma pozisyonunu belirleyen en önemli etkidir. Doğru tutuş pozisyonunda her türlü abartıdan kaçınılmalıdır. Nefesin en etkin şekilde kullanılabilmesi için vücudun olabildiğince dik konumda olmasında fayda vardır. Bu temel bilgilere göre:

Ayakta Tutuş Pozisyonu: Bacakların birbirine paralel ve omuz genişliğine kadar açık, vücut ağırlığının ise iki ayağa eşit paylaştırılmış olması önerilir. Sağa tutuş

⁶ <https://images.app.goo.gl/Eustxc7ZHANt825S8>

pozisyonunda sol ayak, sola tutuş pozisyonunda sağ ayak az da olsa öne doğru alınabilir (Tekşahin,2011: 24).

Resim 6: Ayakta Tutuş

Oturarak Tutuş Pozisyonu: Sandalyeye dik bir şekilde oturup sırt arkaya yaslanır. Ayaklar omuzların genişliğine kadar açılarak iki ayak tabanının yere temas etmesine özen gösterilir. LA, Sİb ve Sİ gibi büyük kavallarda sağ bilek dize temas edebilir, fakat DO kavalıdan daha küçük olan kavallarda sağ bilek dize temas ettirilmemelidir. Küçük kaval çalarken iki kolun dirseklere kadar olan bölümü vücuda temas ettirilebilir (Tekşahin,2011: 24).

Resim 7: Oturarak Tutuş

➤ Kavalda Nefes Kullanımı

Üfleme saz çalanların çalgıya hâkim olabilmeleri, doğru nefes alıp vermelerine bağlıdır. Tüm üfleme saz çalanlar iyi bir nefes tekniğine sahip olmak için mutlaka "diyafram" nefesini kullanabilmelidir. Diyafram ile birlikte karın kaslarını da kullanmak gerekir. İyi bir nefes tekniğinde düzenli nefes alış-verişi hedeflenir.

Aldığınız nefesle karın boşluğunuza baskı uygulamanız gerekir, çünkü burası sizin en önemli hava deponuzdur. Nefes aldığınızda karnınızın ve belinizin genişlediğini hissedebilir hatta görebilirsiniz. Bu uygulama sırasında omuzların yukarı doğru kalkmaması ve vücudun normal duruşunu koruması gerekmektedir. Bu işlemi bir iki dakika uygulayın ve doğruluğunu tespit edin. Nefes alıp verme egzersizlerini birçok ortamda saanız olmadan da yapabilirsiniz. Nefes alırken (ağzınızdan ya da burnunuzdan) bu eylemi olabildiği kadar sessiz gerçekleştirmeniz önerilir. Kaval icrası sırasında zaman zaman ağız yoluyla kısa ve ani nefes alışlar gerçekleşse de burundan alınan nefes daha çok kullanılmaktadır. Burada önemli olan; alınan nefesin karın boşluğuna baskı uygulaması gerekliliğinin öğrenilmesidir. Kaval, üflemeye başladığınız andan itibaren diyaframınız ve karın kaslarınız yavaş yavaş gelişme gösterecektir (Tekşahin,2011:25).

Resim 8: Üfleme Pozisyonu

2.3.3. Dilsiz Kaval Sazının Popüler Özelliği ve İcra Edildiği Coğrafi Bölgeler

Asırlar boyu dilsiz kaval geniş bir ses aralığına sahip iken kısır bir döngüye maruz kalmıştır. Zengin karakterli bir saz olmasına rağmen çoban sazı olarak bilinmiş ve asırlar boyu hak ettiği ilgiyi görememiştir. 2,5-3 oktav ses sahasına sahip iken dar bir oktav sahası kullanılmış olup sahip olduğu birçok teknikten faydalanılamamıştır. Kromatik sisteme sahip olup, geleneksel bir halk çalgısıdır. Dünyanın birçok ülkesinde farklı teknik ve duygularla icra edilmesi ve geniş karakteristik yapısı bu sazı popüler kılmıştır. Renkli bir ses yapısına sahip olan dilsiz kaval THM’de ve batı müziğinde de kolaylıkla eşlik edebilecek nefesli sazlardandır. 20.yy. sonlarına kadar belirli kesimler tarafından bilinen Dilsiz Kaval 21.yy. ile büyük ölçüde gelişim sağlamıştır. Sinan Çelik’in katkıları ile ülkemizde önemli bir yol kat etmiştir. Çelik ile beraber kaval çalgısı, gelişimini sürdürmüştür. Şu an ülkemizde dahi yüzlerce icracı bulunmakta olup bunlar farklı ses tonlarında ve farklı tekniklerde dilsiz kaval icraları yapmaktadır. Dilsiz kaval, Sinan Çelik’in katkılarıyla sadece bir yöreye ait enstrüman olmaktan çıkmıştır. Dilsiz kaval ile yol havaları, gurbet havaları, teke havaları, zeybekler, jaz, pop, sanat müziği, türküler, rap vb. birçok tarz tarzlarda icra edilmektedir. Kaval sazının çok yönlü gelişimi ile popüler bir çalgı haline gelmesi sürecinde önemli bir adım atılmıştır. Çelik ile başlayan kaval sazının gelişimi sayesinde çalgı orkestralarında yeni almış ve 1980’lerden bu yana THM koro ve albüm kayıtlarında önemli ve popüler bir saz haline gelmiştir. Çelik, 3 yıl içerisinde uluslararası düzeyde yaklaşık 150 konsere dilsiz kaval ile eşlik etmiştir. Uluslararası konserler neticesinde dilsiz kaval, daha geniş kitlelere ulaşmayı başarmıştır.

2.3.4. Dilsiz Kaval Sazının Gelişimi ve İcrasına Katkı Sağlayanlar

Dilsiz kaval insanlığın varoluşundan bu yana varlığını sürdürmektedir. İnsanlık tarihi kadar eski bir geçmişe sahip dilsiz kaval çeşitli coğrafyalarda, çeşitli milletler ve ülkeler tarafından icra edilmiştir. Bu ülkelerin başında Türkiye gelmektedir. Türkiye’de 80’li yıllardan sonra Sinan Çelik ve destek aldığı halk müziği emektarları sayesinde çalgının gelişiminde önemli bir dönem başlamıştır. Yakın bir döneme kadar sadece çoban sazı olarak bilinmesi oldukça olumsuz bir durumdur. Çobanlarda en fazla 2-3 boyu (ebatı/ölçüsü) olan dilsiz kavalın, orkestrada yer edinebilmesi için çeşitli boylarda (tonlarda) ve düzgün bir akorda sahip olması gerekiyordu.

Resim 9: Sinan Çelik – Yasin Türk 19/04/2016 Gaziantep Üniversitesi Konseri

1980’li yıllarda Çelik’in albümlere çağırılması, farklı sanatçılara eşlik etmesi ve farklı farklı tonlarda çalması zorunluluğu ve mecburiyeti onu dilsiz kaval ailesini oluşturmaya teşvik etmiştir. Deneme yanılma yoluyla yıllardan beri devam eden ve halen günümüzde devamlılığını sürdüren bu çalışma dilsiz kaval ailesini oluşturmuştur. Sinan Çelik sayesinde, hangi tür müziğe hangi ağaçların kullanılacağı gibi bir sürü problemin çözümü bulmuştur. Başlangıçta daha çok pirinç ve plastik gibi maddelerin imalatında kullanıldığı dilsiz kaval çalgısı günümüzde ağırlıklı olarak çeşitli ağaçlardan yapılmaktadır. Bu oluşum ve gelişim için Çelik, birçok yolculuk yapmıştır. Bu ülkelerin biri de Bulgaristan’dır. Kaval yapımı ve icrasında ileri düzeyde olan Bulgaristan,

Çelik’e konuya yönelik detaylı bilgi toplama fırsatı yaratmış, çeşitli metotlardan faydalanma fırsatı vermiştir. Aynı zamanda çalgı yapım konusunda da çalışma fırsatı bulmuştur. Sanatçı bu süreçte birkaç örnek kaval da edinmiştir. Şu an ülkemizin hemen hemen her ilinde bu enstrüman hak ettiği değeri bulmuştur. Bir dönemin çoban enstrümanı olarak bilinen dilsiz kaval, günümüzde çok çeşitli orkestralarda yerini almış olup, dünyanın birçok yerinde icra edilmektedir. Yapımı konusunda da birçok usta kendini geliştirerek yetiştirmeye başlamıştır. Kavalın gelişimi ile beraber birçok iyi icracı da yetişmiş olup bunların başında Sinan Çelik gelmektedir.

Osman Aktaş

Osman Aktaş 1967 yılında Kars’ın Sarıkamış ilçesinde dünyaya gelmiştir. İlk, orta ve lise tahsilini Beykoz’da tamamladıktan sonra 1985 yılında İTÜ Türk Müziği Devlet Konservatuvarının Temel Bilimler Bölümüne bağlama öğrencisi olmaya hak kazanmıştır. Nefesli sazlara olan sevgisi ve merakı onu kaval sazına yöneltmiştir.

Resim 10: Osman Aktaş / TRT Müzik “Usta İzler” programı

Aktaş çeşitli albüm ve müzik topluluklarında kaval sazını yıllarca icra etmiştir. Yurt içinde ve uluslararası birçok festival ve seminerler kaval sazını tanıtmıştır. “Ana” ve “İnceden İnce” isimli kalan müzik yönetmenliğiyle yayınlanmış iki albümü vardır. TRT kurumunda kaval sanatçısı görevine devam etmektedir. (Kişisel Görüşme, 23.12.2020)

Cihan Yurtçu

Ankara’da doğan Cihan Yurtçu, ilköğrenimini İstanbul’da tamamladıktan sonra, 1980 yılında Türk Musikisi Devlet Konservatuvarında müzik öğrenimine başlamıştır. Konservatuvarın Çalgı Eğitimi Bölümünde orta, lise ve lisans eğitimi süresince, Nida Tüfekçi, Yücel Paşmakçı, Ali Yılmaz, Necdet Varol, Demirhan Altuğ, Nami Şenel ve Yalçın Tura gibi alanının en önemli hocalarından dersler almıştır. 11 yıllık Çalgı Eğitimi Bölümündeki müzik eğitimini tamamlayarak 1991 yılında İTÜ TMDK’ndan mezun olmuştur. Aynı yıl konservatuarda kaval öğretim görevlisi olarak göreve getirilmiştir.⁷ Öğrencilik yıllarından itibaren, 1988’den 1992’ye kadar, Adnan Ataman’ın şefliğinde İstanbul Üniversitesi Türk Halk Müziği Topluluğu’nda, 1989 - 1995 yılları arasında da TRT İstanbul Radyosu’nda kaval sanatçısı olarak görev yapmıştır.

Resim 11: Cihan Yurtçu

1991 ve 1993 yıllarında Millî Eğitim Bakanlığının düzenlediği halk müziği yarışmalarında iki kez Türkiye birincisi seçilerek, Solo Çalgı Özel Ödülü’ne layık görülmüştür. Lisansüstü eğitimini İTÜ Sosyal Bilimler Enstitüsünde sürdürmüş olan

⁷ <http://tmdk.itu.edu.tr/personel/akademik-personel/calgi-bolumu/doc-cihan-yurtcu>

Yurtçu, 1996 yılında yüksek lisans derecesini, 2006 yılında da “Bir Performans Aracı Olarak Kaval ve Teknik Gelişimi” başlıklı tezi ile “Sanatta Yeterlik” derecesini almıştır. Öğretim görevliliği süresince 2001-2008 yılları arasında Nefesli Çalgılar Ana sanat Dalı Başkanlığı görevinde bulunmuştur. Yine bu çalışmaları süresince kaval için bazıları eser niteliğinde olan yaklaşık 100 etüt yazarak kaval eğitimine metodolojik boyut kazandırmıştır.

“Bosphorus” ve “Anadolu Feneri” adlı Türk ve Yunan müzisyenlerden oluşan uluslararası müzik gruplarında yer almış, bu gruplarla Avrupa’nın birçok ülkesinde başarılı konserler vermiştir. Ayrıca Japon Prensi Tomohito’nun daveti üzerine Japonya’da “2003 Türk Yılı” kapsamında, İTÜ TMDK THM Topluluğu ile bu ülkenin beş farklı şehrinde düzenlenen turneye katılmıştır. Yurt dışında ve yurt içinde kaydedilen yüz ellinin üzerinde CD ve kaset yapımına hem eşlik etti hem de solo icrası ile katkıda bulundu. Aynı zamanda bunlardan birçoğunun müzik yönetmenliğini üstlendi. Melih Kibar, Nükhet Duru, Sertab Erener gibi popüler müziğin ünlü besteci ve yorumcularıyla çalışarak, kavalı halk müziği dışındaki farklı müzik türlerinde de başarıyla duyurdu. 2013 yılında “Bir Nefes Anadolu” adını verdiği bir solo konser projesini “Trabzon Sanat Günleri” ve İstanbul “Kartal ilçesi kültür etkinlikleri” çerçevesinde iki defa seslendirdi. Diğer yandan akademik çalışmalarını sürdüren Yurtçu, dünyada ilk defa 2014 yılında İTÜ TMDK tarafından düzenlenen “1. Uluslararası Kaval Sempozyumunun düzenlenmesinde önemli rol oynadı. Sanatçının isteği üzerine bu sempozyuma ithafen Türkiye’de ilk defa Doç. Sadık Uğraş Durmuş tarafından bir modern müzik eseri olarak bestelenen “1V4K” adlı eserin Türkiye ve dünyadaki ilk performansını gerçekleştirdi.

Katar, Türkmenistan, Rusya Federasyonu, Kazakistan ve Çin gibi uzak ülkelerde düzenlediği birçok atölyenin yanı sıra, bu ülkelerdeki önemli festivallerde yaptığı solo sunumlarıyla Türk müziği ve kavalın tanıtımına önemli katkılarda bulundu. Özellikle Kazakistan’ın dünyaca ünlü orkestralarından Kurmangazi Devlet Orkestrası ve Folklor-Etnografik Ensemble Sazgen Sazy ile Kazakistan’ın çeşitli şehirlerinde ve Türkiye’de ortak projeler yaptı, bu projelerde solist olarak yer aldı. Türkiye ve Almanya’da düzenlenen ulusal ve uluslararası festivallerdeki görevlerinin yanı sıra, 2014 yılında Rusya’da ikincisi düzenlenen “ZOV URALA” (Ural’ın Sesi) ve 2015 yılında Kazakistan’da düzenlenen “GASYRLAR SAZY” gibi önemli uluslararası festivallerde

jüri üyeliği yaptı. Ayrıca yerli ve yabancı ulusal kanallarda yayınlanan birçok televizyon ve radyo programına konuk ve solist icracı olarak katıldı. Sanatsal ve akademik çalışmalarıyla 2009 yılında "Yardımcı Doçent", 2012 yılında ise "Doçent" unvanını alarak, Türk müziği üflemeli çalgıları alanında bu unvanı alan ilköğretim üyesi olan Yurtçu, akademik ve sanatsal çalışmalarını halen İTÜ TMDK bünyesinde sürdürmektedir.⁸

Fedai Tekşahin

Sanatçı 32 yıldır devam eden TRT Kurumu geçmişinde birçok projede (canlı televizyon ve radyo yayınları, yurt içi ve yurt dışı konserleri, bant kayıtları) kaval ve bağlama icracısı olarak yer alırken, zaman zaman da şef olarak görev yapmaya devam etmektedir. 13 Şubat 1967'de Tokat'ın Zile ilçesinde doğan sanatçı; ilköğrenimini İstanbul Güzeltepe İlkokulu, orta öğrenimini Üç Şehitler Ortaokulu ve lise öğrenimini de Plevne Lisesinde tamamlamıştır. 15 yaşında babasının teşvik etmesi ile bağlama çalmaya başlayan sanatçı lisede okul etkinliklerinde ve sosyal projelerde yer almıştır. Aynı dönemlerde Yavuz Top'tan bağlama dersleri aldıktan sonra bir süre onun asistanlığını sürdürmüştür. Yine aynı yıllarda üfleme halk çalgılarının icrasına yönelen sanatçı kaval zurna ve mey çalgılarına ilgi duymaya başlamış ve kendini bu çalgıların icrasında geliştirmeye çalışmıştır.

Resim 12: Fedai Tekşahin⁹

⁸ <http://tmdk.itu.edu.tr/personel/akademik-personel/calgi-bolumu/doc-cihan-yurtcu>

⁹ <https://images.app.goo.gl/AyTJdBgyPMGCp9ck6>

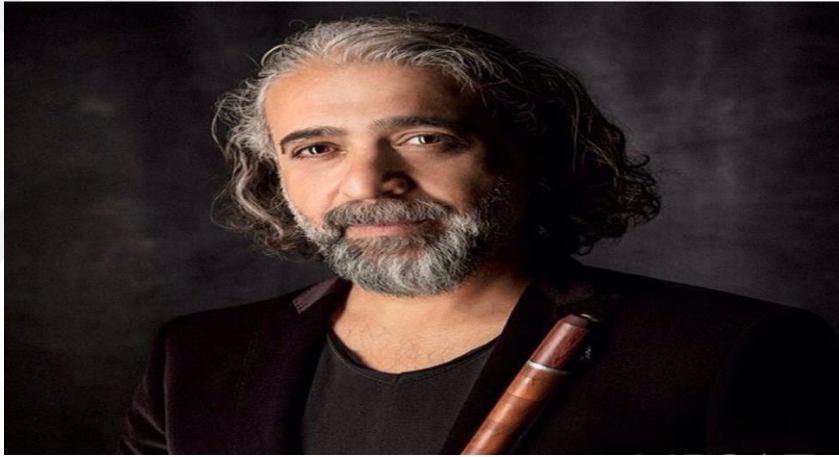
İlk kavallarını torna makinesi alarak kendisi üretirken, daha sonra torna ustalarına yaptırarak sadece “delgileme” işlemlerini kendisi yapmış ve çalışmalarını bu doğrultuda sürdürmüştür. Oluşturduğu kaval ölçülerini yazdığı kaval metodunda paylaşmıştır. 1987 yılında Türkiye Radyo Televizyon (TRT) kurumunun açtığı yetişmiş sanatçı sınavını kazanmış ve 1988 yılında kaval sanatçısı olarak göreve başlamıştır. 1995 – 1997 yılları arasında Ege Üniversitesi Devlet Türk Musikisi Konservatuarında Meslek Çalgısı Kaval derslerini yürütmüş ve birçok öğrenci yetiştirmiştir. 1995-2000 yılları arasında Türkiye Cumhuriyeti Dış İşleri Bakanlığı ve Başbakanlık Müsteşarlığı tarafından Türkiye’nin tanıtımı için oluşturulan “Turque La Bell” adlı grupta yer alan sanatçı bu grubun Türk Halk Dansları müzik yönetmenliğini yapmıştır. Dilsiz kaval icra ederken, Türk Sanat Müziği fasıl grubuna “ney” ile iştirak eden sanatçı aralarında Fransa, İsveç, Japonya, Rusya, Singapur, Abu Dabi, Meksika, Brezilya ve Avustralya’nın da bulunduğu kırka yakın ülkede Türkiye’nin tanıtımına katkıda bulunmuştur. Yurt dışı görevlerinde tanıştığı sanatçılar ile çalışma ortamı bulurken birçok farklı geleneksel çalgıyı edinme ve deneme fırsatı bulmuştur. Özellikle “kömey” (Orta Asya Türklerinde görülen; doğa ve hayvan seslerinin gırtlaktan çıkartılan çoklu titreşimlerle taklit edilmesi) tekniğinin uygulanmasına yönelik çalışma yaparak bu tekniği kavala uyarlayıp örnek eserler oluşturmuştur.

İcracı kişiliği ile öne çıkan sanatçı, bağlamada “şelpe tekniği” olarak bilinen el ile bağlama çalma geleneğini devam ettirmiş, buna ilaveten “çalıp – söyleme geleneğini de sürdürmüştür. 2007 – 2008 Akademik yılında Anadolu Üniversitesi Açık Öğretim Fakültesi İktisadi ve İdari Programlar Bölümünün Sosyal Bilimler Programındaki öğrenimini tamamlayan sanatçı; uzun yıllar süren müzikal birikimini 2011 yılında yayınladığı DVD destekli bir dilsiz kaval metodu ile kalıcı hale getirmiş ve bu alandaki büyük bir boşluğu doldurmuştur. 2014 yılında İTÜ Türk Musikisi Devlet Konservatuarı tarafından düzenlenen 1. Uluslararası Kaval Sempozyumunda Master Class yapmış ve “Dilsiz Çoban Kavalı Metodu Çerçevesinde Yeni Seslendirme Teknikleri” adlı bildiriye sunmuştur. Sanatçının söz ve müzikleri kendine ait olan bir sözlü albümü, ayrıca besteleri kendine ait bir de enstrümantal (geleneksel, modern ve sinematik) kaval albümü dijital ortamlarda periyodik olarak yayınlanmaktadır (Kişisel görüşme 25.12.2020).

Mahmut Karagenç

Mahmut Karagenç, 1971 yılında İzmir’de doğdu. İlk orta öğrenimini Çiğli’de lise öğrenimini ise Menemen Endüstri Lisesinde tamamladı. 1991 yılında Ege Üniversitesi Devlet Türk Musikisi Konservatuarı Temel Bilimler Bölümü’nü kazandı. 1993 Üniversite ve özel Türk halk müziği korolarında kaval icracılığında bulundu. Aynı yıl TRT’nin açmış olduğu sınavı kazanarak bu kurumda iki yıl süre ile istisna akitli saz sanatçısı olarak görev yaptı.

1996 yılında Ege Üniversitesi Devlet Türk Musikisi Konservatuarı’ndan mezun olup aynı yıl yüksek lisans programını kazandı ve bu kurumda araştırma görevlisi olarak göreve başladı.

Resim 13: Mahmut Karagenç

‘TRT repertuarındaki Kütahya Türkülerinin Tür, Makam ve Ayak Yönünden İncelenmesi’ adlı tez çalışması ile yüksek lisans programını tamamladı. Çeşitli yurt içi ve yurt dışı festival ve yarışmalarda saz sanatçısı olarak görev aldı. Kuruculuğunu yaptığı Grup Mecaz ile 1997’de İngiltere Middlesborough, 2000 yılında Polonya Zakopane’de folk müzik dalında dünya birinciliği, 2002 yılında İngiltere Llangollen’de dünya ikinciliği ödülleri aldı.

1999 yılında Osmanlı İmparatorluğu'nun 700'üncü kuruluş yılı kutlamaları münasebetiyle Dışişleri Bakanlığı Kültür Dairesi bünyesinde başta Avrupa Ülkeleri

olmak üzere birçok dünya ülkesinde verilen konser ve halk oyunları gösterilerinde müzisyen ve solist olarak görev aldı.

2004 yılında Grup Meczaz üyeleri ile birlikte “Yalelli” isimli ilk albüm çalışmasını hazırladı. Ödemiş, Salihli ve Torbalı Belediyesi halk oyunları topluluklarını kurup birçok öğrenci yetiştirdi. 2008 yılında 4 CD’den oluşan “Anadolu Halk Oyunları” ve Grup Meczaz ile “Derun” isimli albüm çalışmalarında yer aldı. Azerbaycan Bakü Müzik Akademisinde doktora çalışmasını tamamladı. Halen EÜ Devlet Türk Musikisi Konservatuvarı Temel Bilimler Bölümü’nde öğretim görevlisi olarak çalışmaktadır.¹⁰

Mustafa Eke

1982 yılında Erzincan da doğdu. İlk, orta ve lise tahsilini Tunceli’nin Pülümür ilçesinde tamamladı. Ailede var olan müzik geleneği sayesinde, küçük yaşlarda türkü okuyarak başladığı müzik çalışmalarına daha sonra bağlama çalarak devam etti.

Resim 14: Mustafa Eke¹¹

2001 yılında Ege Üniversitesi Devlet Türk Müziği Konservatuvarını kazanarak dilsiz kaval eğitimi aldı ve müzik eğitimini burada tamamladı. 2006 yılında Kültür ve Turizm Bakanlığının açmış olduğu sınavı kazanarak Ankara Türk Dünyası Müzik Topluluğunda saz sanatçısı olarak göreve başladı. TRT ve bağlı bulunduğu orkestra ile birlikte verdiği konserler ve tv programları sayesinde Anadolu’daki geleneksel müzik

¹⁰ <https://avesis.ege.edu.tr/mahmut.karagenc>

¹¹ <https://images.app.goo.gl/ga21CLDHWZGM1NDJ9>

çeşitliliği üzerine araştırmalarda bulundu. Kazakistan "Astana Arkau Müzik Festivali", Almanya Frankfurt "Main Bozporus Weltmusik Festival" Özbekistan VIII Shark Teraneleri International Music Festivali Brussel, Europalia Arts Festival katıldığı konserlerden bazılarıdır. Güler DUMAN, Emre SALTİK, Hüseyin TURAN, birçok tanınmış sanatçının albümüne eşlik etti.

2016 yılında, bağlama sanatçısı ağabeyi Müslüm EKE ile birlikte hazırladıkları "Bir Tel Bir Nefes" isimli ilk albümünü çıkardı. Kendilerinin hazırlayıp sunduğu Cem TV ekranlarından yayınlanan ve Türk halk müziğinin önemli temsilcilerinden olan Hüseyin TURAN, Erol PARLAK, Emel TAŞÇIOĞLU, İsmail ALTUNSARAY gibi birçok konuk ismi aldıkları "Bir Tel Bir Nefes" isimli bir televizyon programını yaptı. Bir Tel Bir Nefes isimli projeleriyle İstanbul, Ankara, İzmir, Erzincan, Eskişehir, Gaziantep gibi birçok ilde ve Avusturya, Almanya, İsviçre gibi birçok ülkede konserler veren Mustafa EKE, ait oldukları kültürü geleceğe aktarmak için verdikleri konserlere devam etmektedir. (Kişisel Görüşme 24.12.2020)

2.4.Yaşamı ve Sanatçı Kişiliği İle Sinan Çelik

2.4.1. Çocukluk Yılları

Çelik 1957 yılında Kars'ın Sarıkamış ilçesinde doğdu. Öğretmen bir ailenin çocuğu olan Sinan Çelik, ilkokul ve ortaokulu Sarıkamış'ta okudu. Eğitimci bir ailede yetişmiş olmasının verdiği sorumlulukla araştırmacı yönü çocukluk yıllarından bu yana başlamıştır. Köy enstitüsü mezunu olan Çelik'in babasının müziğe olan ilgisi Çelik'te de müzik merakının ve ilgisinin başlangıcı olmuştur. Eğitimci bir ailede yetişen Çelik iyi bir temel eğitim almıştır. Böyle bir ailede yetişmiş olması, Çelik'te okuma ve araştırmacı kişiliğinin gelişmesine imkân tanımıştır.

Çocukluk yıllarında babasının mandolin çalmasından etkilenen Çelik, ilk yıllarda mandolinle uğraşmıştır. Müzik yeteneğinin fark edilmesiyle müziğe yönlendirilen Çelik, daha sonra ritimli sazlara da merak salmıştır. O yıllarda annesinin ailesinde var olan dengbeçlik geleneğinden de etkilenmiş bu alanda dayılarından oldukça faydalanmış ve bu geleneksel müzik kültürü ile de yakından tanışma fırsatı bulmuştur. Çocukluk yıllarında müzik, Sinan Çelik'in yaşamında önemli bir yer tutmuştur.

2.4.2. Gençlik Yılları ve Müzik Sanatı ile Tanışması

Ankara Öğretmen Okulu'nda yatılı olarak okuduğu yıllarda haftada on üç saati bulan iyi bir müzik eğitimi de almıştır. Temel enstrüman olarak blok flüt ve yardımcı enstrüman olarak da piyano eğitimi almıştır. Ayrıca haftalık veya iki haftalık periyotlarla Cumhurbaşkanlığı Senfoni Orkestrasının dinletilerine katılarak ve okulun saz ve bağlama ağırlıklı müzik grubuna blok flüt ile eşlik ederek halk müziği eserlerini icra etmiştir. Anadolu'da doğup büyümenin etkisiyle klasik müzik enstrümanı olan blok flütü bir halk müziği enstrümanı gibi kullanmıştır. Süreci içerisinde blok flütün yanı sıra piyano ve keman derslerine de katılmıştır. Batı müziği enstrümanlarıyla Ankara Öğretmen okulu yılları boyunca –dört yıllık bir eğitim süreci- ilgilenmiştir. 19 yaşında İstanbul İktisadi Ticari İlimler Akademisini kazanarak İstanbul'a gelmiştir. Öğretmen Okulundan edindiği nota eğitimini geliştirmek için arayışlarda olan Sinan Çelik, İstanbul'da Türk Folklor Kurumunu varlığından haberdar olmuş ve bu kuruma giderek halk müziği solfeji dersi veren Hüsnü Tiryaki ile tanışmış ve blok flütü kaval gibi çaldığını fark edince kendisini Arif Sağ'ın yanına götürerek bir kaval ölçüsü aldirmiş ve bu ölçülerde ilk kavalını eline almıştır. Kavalla tanışmasında Hüsnü Tiryaki'nin büyük etkisi olmuştur. Babasının Türkmen annesinin Kürt kökenli olması beraberinde karma bir kültürü getirmiş ve bu kültür Sinan Çelik'i de etkilemiştir. Yaşadığı coğrafya âşık geleneğinin süregeldiği bir yer olmasından dolayı bu kültürle yetiştiğinden bu kültüre de hakimdir. Ayrıca dengbejlilik yapan dayıları Öğretmen Halis Demirkol ve Kör Zeko sayesinde Kürt Dengbej kültürüne de aşina olmuştur. Bunların yanı sıra Halk Müziği enstrümanı olan bağlamayı da ileri düzeyde icra etmiştir. Birçok müzik enstrümanına hâkim olan Sinan Çelik en iyi olabilmek için tek bir enstrümana yönelmiş ve bu tercihini kavaldan yana yapmıştır.

2.4.3. Olgunluk Yılları ve Kaval Sazı ile Tanışması

1980'li yıllarda Hüsnü Tiryaki ile başlayan ve Arif Sağ ile şekillenen kaval serüveni profesyonel anlamda 23 yaşında kazandığı ikinci üniversitesi olan İstanbul Teknik Üniversitesi Türk Musikisi Devlet Konservatuarında devam etmiştir. Bu süreçte kaval icrasında çok hızlı bir yol kat etmiştir. Üniversite okuduğu dönemde kaval hocasının olmayışı Çelik için biraz daha zorlu bir sürecin başlangıcı olmuştur. Resmiyette kaval hocası Nida Tüfekçidir. Olgunluk yıllarında Çelik dilsiz kaval

icrasında çok ciddi bir mesafe kat etmiştir. Gelişiminde İstanbul Unkapanı Çarşısı'nın büyük bir rolü olmuştur. Özellikle bir müddet önce ebediyete intikal eden yakın arkadaşı Cemal Karakütük, Sinan Çelik'in halk müziği albümlerinde kaval çalması ve bu konuda gelişiminde yönlendirmeleri ile ciddi destek vermiştir.

1980'li yıllarda Hüsnü Tiryaki ile başlayan ve Arif Sağ ile şekillenen kaval serüveni profesyonel anlamda 23 yaşında kazandığı ikinci üniversitesi olan İstanbul Teknik Üniversitesi Türk Musikisi Devlet Konservatuarında devam etmiştir. Bu süreçte kaval icrasında çok hızlı bir yol kat etmiştir. Kaval icrasını geliştirmesi Unkapanı süreciyle başlamıştır. Unkapanı'nda müzik sektörü ile tanışması ve dilsiz kavalı burada kullanması dilsiz kavalın daha geniş kitlelere ulaşmasına da vesile olmuştur. O zamanlarda kullandığı kaval, standart boyda ve standart tek akortla icra edildiği için halk müziği orkestralarında icra edilememektedir. Unkapanı sürecinde kavalın tanınması, her ezgiye uyum sağlaması ve değişik bir ses rengi katmasından ötürü birçok sanatçı albümlerinde kaval kullanmayı tercih etmiştir. Ancak standart boy ve standart akorda sahip olan kaval her sanatçıya uyum sağlayamıyordu. Bu durum kavalın farklı akortlarına ihtiyacı doğurmuştur. Bu gereksinim Çelik'in farklı boylarda ve farklı akortlarda kavallar geliştirmesine vesile olmuş ve bu şekilde kaval ailesi oluşmuştur. Kavalın dönüm noktasını bu ihtiyaç ve ihtiyaçtan doğan farklı akortlarda kavallar belirlemiştir. Her ne kadar sektörde kavalı icat eden adam olarak bilinse de Sinan Çelik, bunu kabul etmiyor. Çok öncelerden beri var olan ve tek akortlu olduğu ve her yerde kullanılmadığından unutulmaya yüz tutan kaval çalgısına farklı akortlar kazandırarak can suyu olmuştur. Sonraki dönemlerde farklı müzik türleri tarafından da tercih edilen kaval çalgısı Sinan Çelik'in yurt dışındaki fuarlarda tanıtımlarıyla ve onlarca farklı ülkedeki konserleriyle batı ülkelerindeki yabancı sanatçılar tarafından da kullanılmaya ve ilgi görmeye başlamıştır.

2.4.4. Sinan Çelik'in Sanatçı Kişiliği

Türk halk müziğine ve Türk kültürüne yaptığı katkıları ile sanat camiası tarafından sevilen, sayılan ve birlikte sanat icra edilmek istenen mütevazı bir kimliğe sahip Sinan Çelik. Yaptıkları, sanata katkılarından dolayı ön plana çıkmaktan ziyade alçakgönüllülüğü ile herkesin kalbinde taht kurmuş bir ustadır. Sinan Çelik, sanatçı kişiliğinin oluşmasındaki ilhamı birçok konuda cesaretle icralar yapan Arif Sağ'dan

almıştır. İlklerin adamı olan Arif Sağ, ilk kez orkestrada zurnayı kullanan kişiydi, bu Sinan Çelik'in kavalı da böyle kullanabileceği konusunda kendisine lokomotif görevi görmüş bu sayede sanatçı kimliği öne çıkmıştır.

Bir zaman sonra kaval, orkestraya rahatlıkla eşlik edebilmiş ve tüm ezgilere uyum sağlayabilmiştir. Bu durum beraberinde müzik sektörünün kaval ihtiyacını getirmiştir. Sektörün ihtiyaçları arttıkça, kavala can suyu veren Sayın Çelik'in de çalışma baskısı artmıştır. İhtiyaç dolayısıyla çalgının daha çok sayıda üretimi gerekmiştir. Sinan Çelik, kaval konusundaki bilgi ve birikimini üretim anlamında da kimseden esirgmeden müzik sektörüne ve Türk halk kültürünün hizmetine sunmuştur. Sanatçı kişiliği bir kez daha en üst perdeden kendini göstermiştir. Çoban sazı olarak bilinen kavalın ses aralığı, doğru sesin nasıl çıkarılacağı, hangi ağaçtan ne şekilde yapılacağı konusunda da çalışmalar yapmıştır. Sanatçı, kendi üretiminin yanı sıra, bunların tamamının öğretimini de gerçekleştirmiştir. Sahip olduğu hiçbir bilgiyi esirgmeden kaval çalgısına gönül verenlere sabırla aktarmıştır. Bu aktarım, günümüz Türkiye'sinde onlarca usta kaval icracısının yetişmesine de vesile olmuştur.

2.4.5. Sinan Çelik ve Müzik Sanatına Bakış Felsefesi

Sinan Çelik, müzik sanatını bir gelir kapısı, geçim kaynağı görmekten çok sevgiyle aşkla yapılan bir gönül işi olduğunu hem sözleri hem de geçmişindeki katkılarıyla tüm müzik camiasına göstermiş ve göstermeye devam etmektedir. İşinin dehası olarak bilinen Sinan Çelik, bu işe gönül vermenin, sevmenin ve başarıya ulaşmak için sabır göstermenin önemine vurgu yapmaktadır. Ayrıca sanatını icra ederken bakacak öğrenecek, bilgi alacağı kimsenin olmadığını belirterek şimdiki müziğe gönül vermiş kişilerin bu anlamda fazlasıyla şanslı olduğu kanaatindedir. Sanata bakış felsefesi, “severek, sabırla ve çok çalışarak en güzele ulaşmak” olan Sinan Çelik, gelecek nesillere bunu kendi hayat hikâyesiyle sunmaktadır.

BÖLÜM III

3. YÖNTEM

3.1.Araştırmanın Modeli

Nitel ve nicel araştırma yöntemi ile ele alınan bu araştırma, durum tespiti yapmaya yönelik bir çalışmadır. Durum çalışması; tek bir durumun ya da olayın detaylı olarak incelendiği, verilerin sistematik bir şekilde toplandığı ve gerçek ortamda neler olduğuna bakıldığı bir yöntemdir. Araştırma, sözel ve sayısal verilere dayanmaktadır. Creswell'e göre, araştırmacının kendi sınırları içerisinde açık ve net bir şekilde tanımlanabilir bir ya da birden çok durum/vakası varsa, durum çalışması deseni yerinde bir yaklaşım olur (Creswell, 2007, s.74).

3.2.Evren ve Örneklem

Araştırmanın evrenini Sinan Çelik'in sanatçı kişiliği ve yaşamına ait bulgular ile dilsiz kavalın gelişimine katkıları, örneklemine ise konuya yönelik elde edilen ve ulaşılabilen veriler oluşturmaktadır.

3.3.Sınırlılıklar

Araştırma Sinan Çelik'in yaşamı ve sanatçı kişiliğine ait ulaşılabilen kaynaklar ile dilsiz kaval sazının gelişine katkıları ile sınırlı tutulmuştur. Araştırma edinilen bilgiyi denetleyebilmek amacı ile sanatçıya ait en güncel verileri işlemeyi hedeflemiştir.

3.4.Sayıtlar

Bu araştırma;

- Sinan Çelik'in dilsiz kavalın icrası ve gelişimine önemli katkılar sağladığı,
- Araştırma yönteminin araştırmanın amacına uygun olduğu,
- Veri toplama araçlarının bir araştırma için kapsam olarak yeterli, geçerli ve güvenilir olduğu sayıtlarından hareket edilerek gerçekleştirilmiştir.

3.5.Verilerin Toplanması

Durum çalışmasında, araştırılan durum ya da durumların uzun soluklu ve derinlemesine incelenebilmesi için araştırmacının çeşitli kaynaklar yoluyla (örn. gözlem, görüşme, görüntülü-sesli materyaller, belgeler ve raporlar) ayrıntılı ve derinlemesine veri toplaması beklenir (Creswell, 2007, s.73).

Araştırmada kullanılan veriler anket tekniği, doküman incelemesi ve kişisel görüşme yöntemler ile elde edilmiştir. Anket, geniş bir örneklem grubundan hızlı bir biçimde veri toplama ve analiz etme konusunda oldukça etkili bir araçtır. Görüşme tekniği ise insanların bakış açılarını, deneyimlerini, duygularını ve algılarını ortaya koymada kullanılan, oldukça güçlü bir yöntemdir. Araştırmada kullanılan bir diğer yöntem olan doküman incelemesi ise, nitel araştırmalarda gerek kendi başına gerekse görüşme ve gözlemle elde edilen verilere destek amacıyla kullanılan bir veri yöntemidir (Yıldırım ve Şimşek, 2006:40).

3.6.Verilerin Analizi

Araştırma sürecinde elde edilen verilerin bir bölümü kolay ifade edilmesini sağlamak amacıyla rakamlarla ifade edilebilen tablo değerlerine dönüştürülmüştür. Verilerin analizinde objektif bir yaklaşım sağlanmaya çalışılmıştır.

BÖLÜM IV

4. BULGULAR VE YORUM

Bu bölümde, araştırma sürecinde elde edilen bulgulara ve bu bulgular doğrultusunda geliştirilen yorumlara yer verilmektedir.

4.1. Birinci alt probleme yönelik bulgu ve yorumlar

Araştırmanın birinci alt problemi “Sinan Çelik’in dilsiz kavalın gelişimine organolojik (Üretim ve Çalgı Yapımı) yönleri ile katkıları nelerdir? olarak belirlenmiştir.

Geçmişten günümüze kadar çoban sazı olarak bilinen dilsiz kaval 1980’lerden bu yana Sinan Çelik ile beraber gelişmeye başlamıştır. Geleneksel halk sazı olan kaval çobanların icra ettiği belirli ses ve ölçülerde kısır bir döngüyle çalınmıştır. Kaval Sinan Çelik öncesi ve sonrası dönemlere ayrılmıştır. Çelikten önce kaval belirli ölçü ve birkaç akorttan oluşmaktaydı. Çelik, kaval sazının gelişimi için farklı ölçü ve akortlar (tonlar) deneyerek kaval ailesini oluşturmuştur. Kaval sazının halk müziği orkestralarında yerini alabilmesi için düzgün akortlarda ve var olan tüm tonlarının olması için Çelik tüm boy ve ölçülerini oluşturmuştur. Çelik öncesi kaval yekpare olduğundan baş kısmının yapımında darbelere, yumuşamaya, zarar görmeye karşı sert malzemelerden oluşan boynuz, derlin gibi sert malzemeler kullanmıştır. Bu sebeple kavalın ağızlık kısmının bu şekilde olması daha düzgün ses ve ton elde etmeye yaramıştır. Başpareyi kullanmakla kavala akortlama payı yaratmıştır. Ayrıca küçük boylardaki kavalların ses sahasının büyük boy kavallara göre dar olması Çelik’i boğumlu kaval yapmaya yönlendirmiştir. Kavalın baş kısmının iç haznesine ağaçtan boğum yapılıp yerleştirmesiyle küçük boy kavallarda ses sahasının biraz daha genişlemesine ve rahat tiz seslerin elde edilmesine çare bulmuştur. Dilsiz kavalın organolojik gelişimi için büyük çalışmalarda bulunan Çelik kaval sazının imalatı ve estetiği için emek verip bu alandaki ustalara destek vermiştir. Çeşitli malzemeler ve ağaçlar kullanması ağaç ailesi ve tınıları hakkında tespitler elde etmiştir. Kavalı daha uzun ömürlü ve dayanıklı hale getirmek için bu saza metalden halka ve bilezikler takmıştır. Çelik dilsiz kavalın bakımında kullanılan yağlar hakkında çeşitli deney ve

alışmalar yaparak faydalı sonucu ortaya koymuştur. Bu bulgulardan yola çıkarak Sinan elik'in kaval sazının yapısal gelişiminde oldukça önemli bir rol oynadığı söylenebilir.

Resim 15: Başparetsiz/Başpareli Kaval

Resim 16: Boğumlu/Boğumsuz Kaval

Resim 17: Sinan Çelik-Muharrem Gül

4.2.İkinci alt probleme yönelik bulgu ve yorumlar

Araştırmanın ikinci alt problemi “Sinan Çelik’in kaval sazının gelişimine bestecilik yönü ile katkıları nelerdir? Olarak belirlenmiştir.

Bu başlığımızda Çelik’in bestecilik yönüne değineceğiz. Sanatçı, dilsiz kavalın gelişimine ve organolojik yapısına ayırdığı zamanı, bestecilik yönüne ayıramamıştır. Çünkü unutulmaya yüz tutmuş bir geleneksel halk müziği enstrümanı olan dilsiz kavalın gelişimi ve hak ettiği yerde olması Çelik için öncelik olmuştur. Dilsiz kavalın organolojik yapısının gelişimi ve halk müziği orkestralarında yer almasıyla birlikte Çelik bu enstrümanın ileri seviyede icra edilmesi için de egzersizler yazmıştır. Sanatçının bu alanda birkaç bestesi de vardır. Bu bestelerden biri Türkiye’de hemen hemen bütün konservatuvarlarında ileri seviye icra için öğrencilere etüt olarak verilmekte olan “EZGİ AKŞAMI” bestesidir. Sanatçının bazı bestelerine göz atılacak olursa bunlar şu şeklide sıralanabilir:

EZGİ AKŞAMI

NOTAYA ALAN: SİNAN ÇELİK

MÜZİK: SİNAN ÇELİK

EZGİ AKŞAMI -2

12

13

14

15

16

17

19

20

EZGİ AKŞAMI 3

Y.TÜRK

AĞIR HALAY

Beste:Sinan Çelik

Notaya Alan:Sinan Çelik

Y.TÜRK

Beste
Sinan ÇELİK

ÇIĞLIK

3

2

6

10

13

2

16

19

22

2

К. Тигъ

Beste
Sinan ÇELİK

BİR NEFES ANADOLU

Sinan ÇELİK

BİR NEFES 2

3

5

7

9

12

15

No. 71

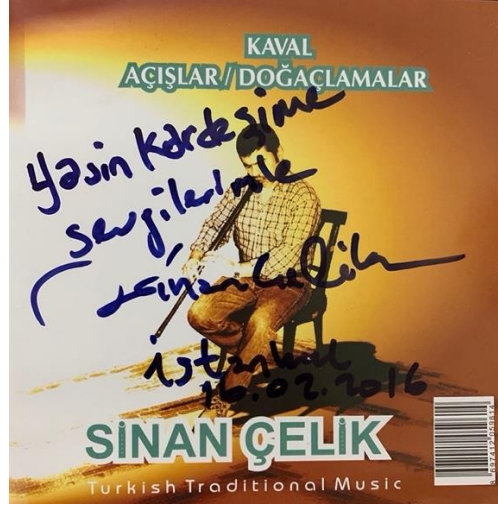
K. Tunç

4.3.Üçüncü alt probleme yönelik bulgu ve yorumlar

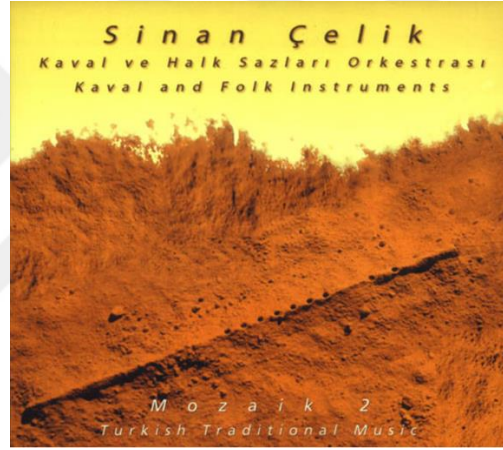
Araştırmanın üçüncü alt problemi “Sinan Çelik’in dilsiz kavalın gelişimine icracılık (performans teknikleri) yönü ile katkıları nelerdir? olarak belirlenmiştir.

Sinan Çelik dilsiz kavalın organolojik yapısı haricinde icracılık yönüne de birçok katkıda bulunan, birinci derecede kaval icracısıdır. Dilsiz kaval, yöresel enstrüman iken bu sazın yörelerle adaptasyonunu yapmıştır. Halk müziği geleneksel sazlarından olan bağlamaya göre birçok eser bu şekilde notaya alınmıştır. Her enstrümanın icra tekniği ve ses sahası farklı olduğu için bir enstrümana göre yöre ezgilerini aynı düşünmek Çelik için bir sazın GTHM eserleri için saza uyarlama ihtiyacı yarattı. Bu ihtiyacın giderilmesiyle kaval diğer enstrümanlara kendine has tınısı ve tekniğiyle eşlik edip, orkestralarda yer aldı. Bir diğer katkı bu sazın transpoze (bir eseri farklı notalardan çalma) edilebilmesi idi. Dilsiz kavalın eskiden var olan belirli boylardaki ölçüleri eski ustalar tarafından yapıldığı için perdeler kendi içerisinde çok sağlıklı olmamakla beraber, transpoze edilmeye uygun değildi. Ölçülerin kendi içerisinde doğru sesleri çıkarması ile beraber bir eseri bir kavalda farklı notalardan icra etmek kaval için çok önemli bir gelişmeydi. Kaval icrasının performansına yönelik Çelik birçok egzersiz ve etüt yazmıştır. Bu enstrümanı yöresellikten çıkarmak için birçok yörenin eserlerini icra etmiştir. Genellikle doğu Anadolu, güneydoğu Anadolu ve iç Anadolu’da icra edilen dilsiz kaval Çelik’in yöre adaptasyonu ile şu an zeybekleri, bozlakları, yol havalarını, gurbet havalarını, teke yöresi eserlerini, arabesk tarz, pop, jaz, tasavvuf vb. gibi birçok tarz rahatlıkla icra edilmekte. Ve bu çalım tekniğindeki zenginlik icracının saza hakimiyeti ile ilgilidir. Bu renklilik Çelik’in icrasında 1980’lerden bu yana artmıştır. Birçok ülkenin müzisyenlerine ve farklı tarzlardaki sanatçılara eşlik etmesi bunun göstergesidir. Çelik icracılığı haricinde üç (3) albüm yaparak hem geleneksel hem de yenilikçi bir yaklaşımla gelecek nesil kaval icracıları için ileri düzey çalım tekniklerini de sergilemiştir. Bu albümler:

- Kavala/Anadolu’dan Ezgiler
- Kaval/Açışlar/Doğaçlamalar
- Mozaik 2

Resim 18: Kaval/Anadolu'dan Ezgiler

Resim 19: Kaval/Açışlar/Doğaçlamalar

Resim 20: Mozaik 2

4.4.Dördüncü alt probleme yönelik bulgu ve yorumlar

Araştırmanın dördüncü alt problemi “Sinan Çelik’in dilsiz kavalın tanıtımına (Yurt içi ve yurt dışı) katkıları nelerdir? olarak belirlenmiştir.

Dilsiz kavalın gelişimi ile beraber Çelik üç yıla yakın sürede yaklaşık 150 konser vererek kaval sazının gelişimi için gereken desteği sağlamıştır. Bu konserlerin en büyük artışı GTHM enstrümanı olan dilsiz kavalın hem gelişimine hem de tanınmasında en etkili etkenlerden olmuştur. Çelik; yıllarca Avrupa, balkan ve diğer ülkelerde vermiş olduğu konserdeler de gerek yerli müzisyenlerle gerekse vermiş olduğu konserlerde diğer milletler de THM enstrümanı olan dilsiz kavalın zenginliğinin farkına varmış ve yakından tanımışlardır. Çelik, iki yabancı müzik grubuna eşlik etmiştir. Bunlardan biri Titi Robin adlı birçok ülkelerden gelen karma müzisyen topluluğuydu. Çelik 2 sene kadar İstanbul İTÜ’de kaval derslerine girip kaval dersi vermiştir. 1980’lerden bu yana Unkapanı’nın tüm müzisyen ve sanatçılar üzerinde etkili olduğu gibi Çelik için de hem gelişim hem de kavalın tanınmasında başlangıç süreci olmuştur. Sayısız albüm, cd ve kasetlere eşlik ederek olumlu sonuçlar doğurmuştur. Çelik bu süreç içerisinde özel dersler workshoplar vermiştir. Yurt içinde ilk olarak İzmir Ege Devlet Türk Müziği Konservatuvarına ilk kavalı Çelik götürmüştür (1983-84).

Çelik, müzik okullarında, konservatuvarlarda kaval üzerine sunumlar yapıp, konserler vermiştir. TRT’de beş yıla yakın çalışıp birçok radyo programında kavalı ile eşlik etmiştir. Çelik, birçok ülkeye giderek kavalın dünyaya tanıtılması için birçok ülkede workshop eğitimleri vermiş. Bunların başında: Almanya, İran, Azerbaycan, Bulgaristan ve Fransa ülkeleri gelmektedir. Titi Robin müzik grubu ile 150’ye yakın konser verip hem görsel anlamda hem de tanınması konusunda emekler sarf etmiştir. Bu konserler ile Anadolu’nun kadim olan dilsiz kaval için sunum yapılmıştır. Bununla beraber yurt içi ve yurt dışında müzik fuarlarına katılmış ve 12 yıl boyunca Fransa’ya yılda bir kere geleneksel enstrüman ustaları yapım fuarına gidip stant açarak birçok yabancı ustaya ve yabancı uyruklu insanlara Anadolu’nun kadim sazı dilsiz kavalı tanıtmıştır. Çelik’in kaval imalatı ile yurt içi ve yurt dışı sipariş ve istekleri de bir diğer etkidir.

Resim 21: Geleneksel Enstrüman Usta Yapım Fuarı (Fransa)

Resim 22: Titi Robin Yurt Dışı Konserlerinden

Resim 23: Geleneksel Enstrüman Usta Yapım Fuarı (Fransa)

4.5.Beşinci alt probleme yönelik bulgu ve yorumlar

Araştırmanın beşinci alt problemi “Sinan Çelik’in dilsiz kavalın TRT çalgı topluluklarına aktif biçimde katılımına katkıları nelerdir? olarak belirlenmiştir.

Dilsiz kavalın gelişimi ile orkestradaki yerini alıp TRT saz topluluklarına eşlik ederek, yöre sazı olmaktan çıkıp daha geniş coğrafya enstrümanı olmuştur. TRT ‘de ilk kez kaval icra eden Arif Sağ ile beraber kavalın yöresel tınısı ve rengi sevilip, Sinan Çelik bütünleşerek TRT topluluklarında yer almıştır. Kavalın organolojik yapısındaki gelişme ile müzik topluluğuna dâhil olup zenginlik katmıştır Anadolu müziğine. Bu katılım ile beraber diğer sazlar kaval sazını yakından tanıyıp kaval sazının ezgilerine de eşlik etmişlerdir. Karakoyun ezgisiyle bütünleşen kaval, bu ezgiyi birçok enstrüman tarafından varyantını icra ettirmiştir. Anadolu’nun dertli ağıtlarını, uzun havalarını ve ezgilerini TRT ‘nin diğer saz topluluklarıyla icra ederek renk katmıştır. Şu an tüm müzik topluluklarında özellikle geleneksel müzik orkestralarında dilsiz kavala ihtiyaç duyulmaktadır.

4.6.Altıncı alt probleme yönelik bulgu ve yorumlar

Araştırmanın altıncı alt problemi “Sinan Çelik’in dilsiz kavalın eğitim süreçlerine (Pedagojisine) katkıları nelerdir? olarak belirlenmiştir.

Asırlar boyu icra edilen dilsiz kavalın ülkemizde çeşitli orkestralara ve çalgı topluluklarına dâhil olma süresi incelenecek olursa, bunun sadece 30-35 yıl ile sınırlı olduğu görülecektir. Çelik, bu alanda dilsiz kaval ailesinin oluşmasını sağlayarak bunun yanı sıra pedagojik çalışmaların yapılmasının önünü açmıştır. Bu durum, beraberinde dilsiz kaval çalgısının eğitim süreçlerinde kullanılacak materyal, metot vb. çalışmaların yapılmasını gerekli hale getirmiştir.

Sinan Çelik İTÜ TMDK’de 2 yıl süresince eğitimci olarak kaval derslerini yürütmüştür. Aynı zamanda çalgının tanıtılmasından başka icra edilmesine yönelik teknik bilgilerini müzisyenlere aktarabilmek adına ülkemiz ile birlikte Fransa, İran, Azerbaycan, Bulgaristan, Almanya gibi yabancı ülkelerde workshop çalışmaları yapmış ve bu sayede çalgının eğitim süreçlerinde nelere dikkat edilmesi hususunu vurgulamaya çalışmıştır.

Günümüzde birçok akademik müzik eğitimi veren kurum ve kuruluşun dilsiz kaval çalgısına yönelik eğitim süreçlerinin temel taşlarını, Sinan Çelik’in konuya yönelik çalışmalarının başlatmış olduğu söylenebilir.

Aynı zamanda ileri seviye bir dilsiz kaval icracısı olan Çelik, kendi bilgi ve birikimini çeşitli özel dersler yolu ile etrafındaki konuya ilgi duyanlara aktarmış ve bu manada çeşitli dersler de vermiştir.

Resim 24: Sinan Çelik

Sinan elik, yapılan kişisel görüşme esnasında bu alandaki birikimini bir metot haline dönüştürdüğünü ve yakın zamanda dilsiz kaval eğitimine yönelik olan kitabın basılacağı bilgisini de vermiştir.

Günümüzde mevcut durum incelendiğinde bu alanda yapılan birçok eğitim ve ğretim çalışmasında Sinan elik'in konuya yaklaşımının dikkate alındığı ve onun dilsiz kavalın gelişimine katkılarından yola çıkarak pedagojik süreçlerin hazırlandığı söylenebilir.

4.7.Yedinci alt probleme yönelik bulgu ve yorumlar

İnsanlığın varoluşundan bu yana, gelenekselliğini koruyan dilsiz kaval ülkemizde son zamanlarda popüler albümlerde ve farklı etnik müzik gruplarında yerini alarak farklı kültürlerde de tınısına yer edinebilmiştir. Dilsiz kavalın, zenginliğinin fark edilmesiyle her türlü müzikal gruplar tarafından benimsenmiştir. Gerek organolojik, gerekse pedagojik çalışmaların devamı ile başta geleneksel albümler de sonrasında da farklı tarz ve popüler albümlerde kendisine yer edinmiştir.

Genellikle popüler halk müziği albümlerine katkıları olan dilsiz kavalın; elik'in organolojik çalışmaları ve farklı kültürlere ait müzikal renklerin dilsiz kavala uyarlanıp, adaptasyonu sağlanmasıyla farklı popüler albümlere de katkılarda bulunmuştur.

Günümüzde başta Türkiye, Bulgaristan, Makedonya, İran, Irak, Suriye gibi ülkelerde popüler sanatçılar albümlerinde dilsiz kavala yer vermektedir.

BÖLÜM V

5. SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu bölümde araştırma sürecinde elde edilen sonuçlar yer almaktadır.

5.1.Sonuçlar

5.1.1. Birinci alt probleme yönelik sonuçlar

Sinan Çelik, kaval sazı ailesinin gelişimine önemli katkı sağlayarak oluşumunda önemli rol oynamıştır.

- Sanatçı, kaval sazının organolojik gelişinde önemli katkılar yapmıştır.
- Kullanılan yapım malzemelerini sınıflandırarak daha farklı çalım amaçlarına göre çalgı üretilbileceğini vurgulamıştır.
- Kaval çalgısının uzun ömürlü ve kullanışlı bir yapıya gelmesi amacıyla “başpare ve bilezik” adı verilen aksamaların kullanılmasına öncülük etmiştir.
- Çalgının ses sınırlarını ve sahasını genişletmek amacıyla boğum kullanımını yaygınlaştırmıştır.

5.1.2. İkinci alt probleme yönelik sonuçlar

- Sinan Çelik, bestekârlıktan ziyade dilsiz kavalın organolojisine önem vermiştir.
- Sınırlı sayıda beste yapmıştır.
- Var olan eserleri çeşitlik müzik kurumlarında, konservatuvarlarda gereken ilgiyi görüp, icracılar tarafından benimsenmiştir.
- Besteciliğin yanı sıra dilsiz kavalın gelişimi ve icra konusunda performansı geliştirmek için birçok egzersiz (etüt) yazılmıştır.

5.1.3. Üçüncü alt probleme yönelik sonuçlar.

- Sinan Çelik, ileri seviye usta bir icracıdır.
- Albümlerde kaval çalgısının icra çeşitliliğini gösterecek ileri seviye eserler icra etmiştir.
- Kaval çalgısındaki transpoze kavramına katkıda bulunup geliştirmiştir.
- Birçok etnik kültüre ait tavrıları kaval çalgısına uyarlamıştır.

- Dilsiz kavalın var olan oktav genişliğini vurgulamış ve bunu sonraki icracılara aktarmıştır.
- Dilsiz kavalın sadece bir çoban sazı olmadığını farklı müzikal tarzları icra ederek göstermiştir.
- Yaptığı albümlerde kaval sazının zenginliğini icralarında gösterip, dilsiz kavalın güçlü bir solo enstrüman olduğunu bizlere yansıtmıştır.

5.1.4. Dördüncü alt probleme yönelik sonuçlar.

- Sayın Çelik, yaptığı yurt dışı konserleriyle dilsiz kavalın ülkemiz sınırları dışında tanınmasına/duyulmasına yardımcı olmuştur.
- Yurt dışında katıldığı sunum ve konferanslarla çalgının akademik alanda tanıtımına katkıda bulunmuştur.
- Birçok ülkede workshoplar yapmıştır.
- Ülkemiz sanatçı ve icracıları haricindeki sanatçı ve icracılara eşlik edip kavalın ülkemiz sınırlarından daha geniş coğrafyalarda duyulmasında önemli bir isim olmuştur.
- Aynı zamanda dilsiz kaval imalatı yapan Çelik, dünyanın birçok yerine üretmiş olduğu dilsiz kavalları göndermiştir.
- 1980'lerden bu yana farklı ülkelerdeki sanatçılara albüm kayıtlarında eşlik etmiştir.

5.1.5. Beşinci alt probleme yönelik sonuçlar.

- Çelik: kavalın organolojisine çeşitli katkılar sağlayıp, bugün TRT müzik topluluklarında yer almasına vesile olmuştur.
- TRT çalgı toplulukları tarafından kaval sazı tanınması, kaval için partiyonların yazılması bu sazın gerekliliğini, önemini vurgulamıştır.
- TRT'de kaval sazını Sayın Arif Sağ ilk olarak eşlik edip, sonrasında Çelik kaval sanatçısı olarak bir süre TRT'de çalışmıştır.

5.1.6. Altıncı alt probleme yönelik sonuçlar.

- Çelik; 2 yıl İTÜ TMDK'de kaval dersleri vermiştir.

- Fransa, İran, Azerbaycan, Fransa, Almanya ve Bulgaristan gibi çeşitli ülkelerde workshoplar yapmıştır.
- Dilsiz kaval için özel dersler vermiştir.
- Birçok şehirde ve ülkede kaval eğitimi için dersler vermiştir.
- Çeşitli müzik kurumlarında, konservatuvarlarda seminerlere katılmış, sunumlar yapmıştır.
- Dilsiz kaval icracıları yetiştirmiştir.

5.1.7. Yedinci alt probleme yönelik sonuçlar.

- Dilsiz kavalın yöresel bir şekilde icra edileceği gibi farklı tarzlarda da kullanılabileceğini göstermiştir.
- Popüler albümlere eşlik ederek hem tanınmasını hem de gerekliliği konusunda katkıda bulunmuştur.
- Farklı müzik tarzlarını kaval üzerindeki adaptasyonunu sağlayan Çelik her tarzda bilinen albümlere katkıda bulunmuştur.
- Nefesli çalgıların güzel renklerinden biri olan dilsiz kaval 1980'lerden bu yana gerek ülkemizin gerekse başka ülkelerin sanatçılarının albümlerine eşlik ederek katkıda bulunmuştur.

5.2.Öneriler

Bu bölümde araştırma sürecinde elde edilen sonuçlar ışığında geliştirilen öneriler yer almaktadır.

- Halk müziğimizin korunması ve yaşatılması bakımından bu alanda yapılan çalışmaların daha da çoğaltarak sayı, nicelik ve nitelik bakımından artmasının önemli olduğu unutulmamalıdır. Bu alanda kamu ya da özel sektörde yapılan çalışmalar desteklenmelidir.
- Sinan Çelik'in dilsiz kaval alanında getirmiş olduğu organolojik, icrasal, pedagojik katkılar desteklenmeli ve kayıt altına alınarak korunmalıdır.
- Bu alanda çalışma yapmayı düşünen yeni araştırmacılar desteklenmeli ve teşvik edilmedir.

- Ülkemizin daha birçok halk çalgısının da modernize edilmesi gerektiği bilinmeli ve bu alanda yapılacak organolojik çalışmaların kültürümüzün korunması ve yaşatılmasına katkı sağlayacağı unutulmamalıdır.
- Dilsiz kaval ve benzeri halk çalgılarımızın korunması ve yaşatılması desteklenmelidir.
- Halk algılarımızın eğitimine yönelik akademik araştırma ve çalışmalar desteklenmeli ve bu alanda eğitim materyalleri sağlayacak metot benzeri yayınlar desteklenerek hızla çoğaltılmalıdır.
- Sinan elik gibi alana katkı sağlayan hocalarımız, çeşitli araştırmalar ile incelenmeli ve yıllarca oluşan birikimleri kayıt altına alınarak bu çabaların bundan sonraki çalışmalara önemli katkı sağlayacağı bilinmelidir.

KAYNAKLAR

- Arseven, V. (1972). I. Uluslararası Folklor Kongresi Bildirileri, Cilt III. Ankara.
- Creswell, J. W. (2007) Qualitative inquiry and research design (2nd Edition). Thousand Oaks: Sage Publications.
- Emnalar, A. (1998). Tüm Yönleriyle Türk Halk Müziği ve Nazariyatı İzmir Ege Üniversitesi Yayınları
- Haşhaş, S. (2020) Türk Halk Müziğinde Enstrümantal (sözsüz) Türler, Efe Akademi Yayın Evi. İstanbul.
- İmik, Ü. Haşhaş, S. (2016), Türkiye’de Müzisyen Olmak, Gece Kitaplığı, Ankara.
- İmik, Ü. Haşhaş, S. (2016), Türk Halk Çalgı Yapımcılığında Yenilikçi Denemeler Cümba, Türk Müziğine Yönelik Tespitler. Gece Kitaplığı, Ankara.
- Karakoç, B.T (2019) Türkiye’de Dilsiz Kaval Yapım Teknikleri ve İcraya Yansımaları, Ordu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Müzik Ana Sanat Dalı, Ordu
- Karabıyık, Ayşen Kaya (2011), 20. Yüzyıldan Günümüze İstanbul’da Kentsel Türk Makam Müziği Çalgı Yapımcılığında Karşılaşılan Sorunlar ve Giderilme Yolları, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sanat ve Tasarım Ana Sanat Dalı Sanat ve Tasarım Yüksek Lisans Programı, İstanbul.
- Tekşahin, F. (2011) Dilsiz Kaval Metodu, İzmir.
- Yener, S. (2006). Liseler İçin Müzik Lise 1 Ders Kitabı, İstanbul: Ilıcak Matbaacılık.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (1999) Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri. Seçkin Yayınevi. Ankara.
- Yurtçu, C. (2006) Bir Performans Aracı Olarak Kaval ve Teknik Gelişimi, İstanbul Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sanatta Yeterlilik Tezi, İstanbul.

KİŞİSEL GÖRÜŞMELER

Celal TÜRK Çiftçi (27.12.2020)

Fedai TEKŞAHİN TRT Saz Sanatçısı (25.12.2020)

Sinan ÇELİK Kaval VİRTÜÖZÜ (05.11.2019)

Doç. Cihan YURTÇU İstanbul Teknik Üniversitesi Türk Musikisi Devlet Konservatuvarı (25.12.2020)

Mustafa EKE Ankara Türk Dünyası Müzik Topluluğu Saz Sanatçısı (24.12.2020)

Öğr. Gör. Dr. Mahmut KARAGENÇ Ege Üniversitesi Devlet Türk Musikisi Konservatuvarı (12.03.2020)

Osman AKTAŞ TRT İstanbul Radyosu Saz Sanatçısı (23.12.2020)

Elektronik Kaynaklar

<http://tmdk.itu.edu.tr/personel/akademik-personel/calgi-bolumu/doc-cihan-yurtcu>
(23/12/2020)

<https://www.muzikogretmenleriyiz.biz/organoloji-calgi-bilimi-nedir/>
(05/01/2021)

<https://images.app.goo.gl/QcuadLAQ6UMieuCL6>
(25/12/2020)

<https://avesis.ege.edu.tr/mahmut.karagenc>
(21/12/2020)

<https://images.app.goo.gl/AyTJdBgyPMGCp9ck6>
(21/12/2020)

<https://images.app.goo.gl/ga21CLDHWZGM1NDJ9>
(24/12/2020)

<https://images.app.goo.gl/Eustxc7ZHANt825S8>
(22/12/2020)